

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ОСВІТА, НАУКА**

∨ *Нормативні підходи до забезпечення
академічної доброчесності*

- **ЕКОНОМІЧНИЙ СЕКТОР**

∨ *Економічне бронювання*

№ 14 (278) ЛИПЕНЬ 2024

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 14 (278) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада України прийняла зміни до законодавства, що визначають діяльність Національного музею Голодомору-геноциду з Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування підтримав законопроект, який посилює контроль за обігом БАДів 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Юхно С.

Нормативні підходи до забезпечення академічної доброчесності в українській практиці: законодавчі новації та зарубіжний досвід..... 4

Кривецький О.

Економічне бронювання як панацея для бізнесу? 12

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 15

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада України прийняла зміни до законодавства, що визначають діяльність Національного музею Голодомору-геноциду

18 липня Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про музеї та музейну справу» щодо діяльності Національного музею Голодомору-геноциду». Документ розроблений МКІП у співпраці з депутатським корпусом, канадськими партнерами та з українською діаспорою за кордоном.

Закон розроблено за результатами візиту Президента України В. Зеленського до Канади у вересні 2023 р., під час якого уряд Канади висловив готовність виділити 15 млн канадських дол. на завершення будівництва Національного музею Голодомору-геноциду.

«Завдяки оновленому закону Національний музей Голодомору-геноциду зможе розширити свої можливості для збереження історичної пам'яті, формування наративів у суспільстві та впровадження освітніх ініціатив. Відтепер ми зможемо використовувати фінансову підтримку справжніх друзів України, зокрема Канади, для завершення будівельних робіт та реалізації нових проєктів. Дякуємо нашим міжнародним партнерам, Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики, всім депутатам за підтримку та плідну співпрацю», – сказав т.в.о. міністра культури та інформаційної політики України Р. Карандєєв.

До Закону України «Про музеї та музейну справу» внесли зміни, що визначають особливості діяльності Національного музею

Голодомору-геноциду, а також порядок формування та функціонування наглядової ради та експертної ради музею. Ці зміни сприятимуть покращенню управління та забезпеченню ефективної роботи музею.

Відтепер Національний музей Голодомору-геноциду отримає наглядову та експертну ради, куди ввійдуть представники діаспори та нащадки жертв Голодомору. Також до цих консультативно-дорадчих органів увійдуть представники фахових та наукових груп. Усе це допоможе Національному музею Голодомору-геноциду у своїй роботі впроваджувати найкращі міжнародні практики.

Нагадаємо, Музей Голодомору-геноциду вже став науково-дослідним, культурно-освітнім та науково-методичним закладом, що інформує суспільство про акт геноциду українського народу, вшановує пам'ять про кожного, хто загинув внаслідок трагедії.

19 червня у МКІП відбулась зустріч т.в.о. міністра культури та інформаційної політики України Р. Карандєєва з представниками Посольства Канади в Україні. Обговорення стосувалось завершення будівництва II черги Національного музею Голодомору-геноциду в Києві (*Урядовий портал* (<https://www.kmu.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukrainy-pryiniiala-zminy-do-zakonodavstva-shcho-vyznachaiut-diialnist-natsionalnoho-muzeiu-holodomoru-henotsydu>). – 2024. – 18.07).

Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування підтримав законопроект, який посилює контроль за обігом БАДів

На засіданні Комітету розглянули законопроект № 11389 щодо вдосконалення регулювання виробництва та обігу

харчових доповнювачів. Проєкт закону приводить українське законодавство до вимог відповідної Директиви ЄС та усуває можливість

для маніпуляцій, коли ліки продаються під виглядом БАДу, – повідомляє голова Комітету М. Радущкий.

«Останні декілька років спільно з МОЗ працювали над законом, який би врегулював обіг біологічно активних добавок. Призначення БАДів є допоміжним. Тому їхнє регулювання має відрізнятися від обігу ліків. Наразі на ринку фіксуємо десятки випадків, коли медичний препарат реєструється та продається як БАД. Це вводить в оману споживача та несе ризики для здоров'я.

Для усунення законодавчих прогалин міністерство розробило законопроект № 11389. Документ визначає чіткі механізми введення в обіг харчових доповнювачів, а також

компонентів, що можуть використовуватися для їхнього виробництва: мінералів, вітамінів, речовин з поживним або фізіологічним ефектом. Їхній перелік та максимально допустимі дози затвердить МОЗ. Проект закону посилює відповідальність за виробництво та реалізацію БАДів, які не відповідають вимогам законодавства.

Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування рекомендував Верховній Раді підтримати законопроект № 11389 у першому читанні», – зазначив М. Радущкий (*Офіційний вебпортал парламенту України «РАДА»* (https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/251983.html). – 2024. – 19.07).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Юхно, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Нормативні підходи до забезпечення академічної доброчесності в українській практиці: законодавчі новації та зарубіжний досвід

Протягом останніх років фахівці у сфері освіти та науки почали приділяти все більше уваги проблемам академічної доброчесності, яка відіграє важливу роль не лише в забезпеченні якісної освіти та наукової діяльності, а й у формуванні відповідної репутації нашої країни на міжнародному рівні.

На сьогодні це питання врегульовано законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту» та прийнятими на їх виконання відповідними підзаконними нормативно-правовими актами.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Актуальні питання, пов'язані з академічною доброчесністю, обговорювалися фахівцями під час вебінару «Академічна доброчесність: виклики, проблеми та перспективи», який було організовано Національним університетом «Запорізька політехніка» та транслювався на ютуб-каналі університету. Під час обговорення експерти виділяли такі основні проблемні питання в цій сфері як плагіат, написання наукових робіт на замовлення, відсутність дієвого механізму притягнення до відповідальності за порушення академічної доброчесності, а також використання генеративних програм штучного інтелекту при написанні навчальних та наукових робіт (однією з таких програм є ChatGPT).

З метою вирішення цих та інших проблем 6 червня 2024 р. Верховна Рада України в першому читанні прийняла за основу проект Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024р.).

У Пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що академічна доброчесність є

важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, здобуття якісної освіти, забезпечення довіри до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини.

Поряд з цим зазначається, що наразі питання академічної доброчесності врегульовані в законах України лише частково, не системно, без розкриття глибинного змісту і забезпечення правової визначеності в розумінні сутності академічної доброчесності, її цінностей, конкретних принципів і правил, без розкриття змісту порушення академічної доброчесності й основних правил і процедур притягнення до академічної відповідальності.

Це, на думку законотворців, засвідчує актуальність і необхідність прийняття єдиного системного Закону України «Про академічну доброчесність», який має запровадити в академічну сферу позитивні європейські практики подолання різних проявів академічної недоброчесності.

Серед новацій законопроекту, за повідомленням пресслужби апарату ВРУ, забезпечення правової визначеності в питанні змісту академічної доброчесності; визначення її основних принципів і правил; окреслення основних шляхів забезпечення академічної доброчесності; визначення змісту та основних видів її порушень та питання академічної відповідальності, у тому числі види санкцій за такі порушення; врегулювання процедури реагування на порушення академічної доброчесності залежно від статусу порушника (здобувач освіти, керівник закладів освіти, наукових установ) та особливості й наслідки позбавлення присудженого наукового ступеня, ступеня вищої освіти чи присвоєного вченого звання; чітке розведення питання захисту академічної доброчесності і питання захисту авторських прав і суміжних прав (у них різні об'єкти захисту і це різні суспільні відносини).

Розглядаючи цей законопроект, насамперед необхідно звернути увагу на те, що ним надається нове визначення академічної доброчесності, відповідно до якого академічна доброчесність – це сукупність цінностей,

принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності.

Законопроект закріплює базові цінності академічної доброчесності, які визнані міжнародною академічною спільнотою, а саме:

- чесність учасників освітнього процесу та вчених перед собою та іншими особами, закладів освіти та наукових установ перед здобувачами освіти, працівниками і партнерами;

- довіра до результатів академічної діяльності інших осіб, зокрема до того, що ці результати отримані цими особами чесно та з дотриманням відповідних правил і стандартів;

- повага до честі й гідності своєї та інших членів академічної спільноти, зокрема вирішення проблем без компромісу із власними цінностями, цінування різноманітності думок, повага до права інтелектуальної власності інших осіб;

- справедливість у ставленні суб'єктів академічної діяльності один до одного, зокрема створення справедливих політик закладів освіти, наукових установ, послідовне та неупереджене реагування на порушення академічної доброчесності, доброчесне оцінювання результатів академічної діяльності;

- відповідальність суб'єктів академічної діяльності перед собою, один перед одним і перед суспільством за результати своєї академічної діяльності;

- стійкість у доброчесному провадженні своєї академічної діяльності незалежно від зовнішніх і внутрішніх спонукань до їх порушення та незалежно від наявності чи відсутності зовнішнього контролю;

- рішучість у формуванні та утвердженні культури академічної доброчесності, сміливість виступити на захист академічної доброчесності в освітній, науковій (творчій) діяльності.

Згідно із законопроектом, кожен суб'єкт академічної діяльності має дотримуватися цінностей, принципів та правил академічної доброчесності, що визначені цим законом, а також внутрішніми актами закладу освіти або наукової установи. Передбачається, що закон буде мати досить широку сферу дії, а саме його норми поширюватимуться на суспільні

відносини, що виникатимуть у зв'язку з провадженням академічної діяльності, яка включає:

- наукову, науково-педагогічну, педагогічну, викладацьку діяльність;
- навчальну діяльність здобувачів освіти;
- освітню діяльність закладів освіти, наукових установ;
- діяльність, пов'язану зі створенням, виконанням та оцінюванням проєктів у сфері освіти і науки;
- діяльність, пов'язану зі створенням, рецензуванням, науковим редагуванням академічних творів;
- вступні випробування під час вступу до закладів освіти (наукових установ);
- діяльність осіб, що залучаються до проведення олімпіад, турнірів, конкурсів, змагань та інших заходів змагального характеру у сфері освіти і науки та прийняття рішень з цих питань, а також осіб, що беруть участь у них;
- діяльність, пов'язану з присудженням наукових ступенів і ступенів освіти, присвоєнням вчених і педагогічних звань, кваліфікаційних категорій; – здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти;
- оцінювання наукових установ.

Законопроект містить розширений перелік правопорушень академічної доброчесності, порівняно із Законом України «Про освіту». Так, ст. 18 законопроекту основними видами порушень академічної доброчесності визначає:

- відчуження авторства;
- академічний плагіат;
- приписування авторства;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- недоброчесне оцінювання результатів навчання;
- несамотійне виконання завдання;
- недозволена допомога;
- академічний саботаж;
- схилення до порушення академічної доброчесності;
- інституційні порушення академічної доброчесності.

Цей перелік не є виключним, оскільки згідно із законопроектом, додаткові види порушень академічної доброчесності можуть визначатися спеціальними законами у сфері освіти й науки або закладами освіти та науковими установами.

Законопроект передбачає вагомі зміни щодо порядку встановлення факту порушення фізичною особою академічної доброчесності та прийняття рішення про притягнення особи до академічної відповідальності.

Згідно із чинним законодавством скарги на можливу академічну недоброчесність у дисертаціях можуть розглядати Міністерство освіти та науки України та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) – залежно від наукового ступеня, що був присуджений.

Натомість законопроект пропонує передати розгляд випадків академічної недоброчесності та покарання за неї повністю до відповідальності закладів освіти та наукових установ.

Так, згідно із законопроектом, встановлення факту порушення фізичною особою академічної доброчесності є виключним повноваженням уповноважених суб'єктів. Визначено, що уповноважений суб'єкт – це педагогічний, науково-педагогічний, науковий працівник або колегіальний орган закладу освіти, наукової установи (уповноважений орган), що уповноважений відповідно до цього закону розглядати повідомлення про порушення академічної доброчесності та приймати рішення про притягнення особи до академічної відповідальності.

Передбачено, що заклади освіти та наукові установи повинні будуть створити систему, яка буде виявляти порушення академічної доброчесності, розглядати відповідні справи та застосовувати санкції щодо порушників.

Однак Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, у разі прийняття законопроекту, буде виконувати функцію апеляційної інстанції, а саме розглядати скарги на рішення уповноваженого органу закладу освіти, наукової установи щодо позбавлення наукового ступеня або вченого звання.

Крім того, законопроект конкретизує процедуру притягнення до відповідальності

за академічну недоброчесність та розширює перелік санкцій за неї.

Для працівників наукових чи освітніх закладів передбачається не лише позбавлення наукових звань чи ступенів, права обіймати певні посади, але й позбавлення нагород чи почесних звань, а також дисциплінарна відповідальність: догана або звільнення.

Так, згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями законопроекту планується доповнити ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України п. 7, відповідно до якого порушення академічної доброчесності педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником буде новою додатковою підставою для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.

Для здобувачів освіти законопроект пропонує додати до академічних санкцій (переслуховування курсу чи перескладання іспиту, позбавлення стипендії чи державної підтримки) також виховні заходи: відвідування тематичних занять (урок, лекція, курс, тренінг тощо) з академічної доброчесності та/або академічного письма.

Важливою особливістю законопроекту є те, що до академічної відповідальності може бути притягнута особа, яка на час вчинення нею порушення академічної доброчесності досягла 14-річного віку. При цьому передбачено, що розгляд питання щодо притягнення до академічної відповідальності здобувачів освіти віком від 14 до 18 років відбувається із запрошенням їхніх батьків або інших законних представників, якщо проти цього не заперечує здобувач освіти.

Важливим нововведенням, на яке також необхідно звернути увагу, є правове врегулювання такого порушення академічної доброчесності як відчуження авторства (написання навчальних та наукових робіт на замовлення).

Згідно із законопроектом, відчуження авторства – це передача автором створеного ним на замовлення або без такого замовлення, платно чи безоплатно академічного твору (його частини) іншій особі з метою подальшого оприлюднення такого академічного твору

(його частини) із зазначенням як автора особи, яка не є його/її автором. Відчуження авторства вважається завершеним з моменту оприлюднення академічного твору (його частини) під іменем особи, яка не є його/її автором.

За вчинення цього порушення академічної доброчесності законопроектом передбачено суворі санкції:

– у разі встановлення факту відчуження авторства, вчиненого педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником закладу освіти, наукової установи, така особа звільняється із закладу освіти, наукової установи відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України;

– у разі встановлення факту відчуження авторства, вчиненого здобувачем вищої освіти (крім здобувачів ступеня доктора філософії/доктора мистецтва), до такого здобувача застосовується санкція, що визначається внутрішнім актом закладу освіти, наукової установи;

– у разі встановлення факту відчуження авторства кваліфікаційної роботи, вчиненого здобувачем вищої освіти, такий здобувач відраховується із закладу освіти, наукової установи;

– у разі встановлення факту відчуження авторства, вчиненого здобувачем наукового ступеня, такий здобувач відраховується із закладу освіти, наукової установи.

З метою запобігання вчиненню цього порушення академічної доброчесності, законопроект передбачає внесення змін до Закону України «Про рекламу», відповідно до яких буде заборонено рекламувати послуги зі створення (написання, допомоги у створенні тощо) академічних творів або їхніх частин, що передбачають наступне відчуження або приписування авторства на відповідний академічний твір (чи його частину).

Не менш важливою є спроба врегулювати питання щодо використання штучного інтелекту при написанні навчальних та наукових робіт.

Актуальність цього питання зумовлена тим, що з розвитком новітніх технологій з'являється все більша кількість генеративних

програм штучного інтелекту, які вже на сьогодні широко використовуються учнями, студентами та науковцями під час освітньо-наукового процесу.

Однією з найбільш популярних генеративних програм штучного інтелекту є ChatGPT. Це текстова модель, що працює на основі величезного масиву інформації, яким оперує. Особливість роботи ChatGPT – надання відповідей на запитання. Якщо запитати у самого чату, що він вміє, неймережа складе перелік з 10 пунктів, серед яких: відповіді на різні питання, допомога в навчанні, письмові та творчі завдання, технічна підтримка, аналіз даних, переклад з різних мов тощо. Ця неймережа знає багато мов, пише реферати та курсові за декілька хвилин, розуміється на математиці, хімії та навіть програмує.

Законопроект передбачає, що особа не може вважатися автором академічного твору або його частини, якщо він сформований за запитом особи комп'ютерною програмою в автоматичному режимі.

Використання штучного інтелекту не забороняється, але у законопроекті прописані відповідні норми, які спрямовані на уникнення плагіату. Так, при використанні в академічному творі частин, сформованих комп'ютерними програмами, цей факт має бути зазначений автором із зазначенням методики формування або посиланням на відповідну комп'ютерну програму чи її опис. Якщо цього не зробити, використання штучного інтелекту розглядатиметься як порушення академічної доброчесності.

Тому законопроектом передбачається відповідальність за написання наукових робіт за допомогою штучного інтелекту і плагіат у науковій діяльності. Максимальні санкції – позбавлення вченого звання або відрахування з вищого навчального закладу.

Законопроект містить також інші важливі нововведення, які спрямовані на вдосконалення механізму боротьби з проявами академічної недоброчесності.

Політичні діячі та експерти відзначають, що цей законопроект все ж таки не є ідеальним та потребує подальшого доопрацювання, при

цьому мають одностайну думку, що він має вкрай важливе суспільне значення.

Так, депутат із фракції «Європейська Солідарність» В. В'ятрович зазначив, що «перманентна криза освіти і науки є однією з ключових проблем для нашого національного розвитку. Без її вирішення ми не маємо жодних шансів стати успішною і зamoжною країною»¹ За його словами, у зв'язку з толерантним ставленням держави, суспільства та академічної спільноти до проявів академічної недоброчесності наша «система освіти та науки просякнута імітацією, формалізмом, численними симулякрами, які лише зовні нагадують інституції і явища справжньої науки»².

У свою чергу народний депутат переконаний у тому, що законопроект про академічну доброчесність разом з іншими кроками в цьому напрямі сприятиме впровадженню реальної, а не декларативної академічної доброчесності.

Про важливість цього законопроекту зазначив і голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти А. Бутенко під час вебінару «Академічна доброчесність: виклики, проблеми та перспективи», який було організовано Національним університетом «Запорізька політехніка». При цьому експерт відзначив, що в питанні академічної доброчесності важливе місце займає не лише боротьба з академічною недоброчесністю та притягнення винних осіб до відповідальності, а й постійний розвиток нашого освітнього суспільного простору, формування системи академічної доброчесності, протидія академічній недоброчесності. За його словами, вкрай важливо навчити здобувачів освіти того, як бути доброчесними, як уникнути випадкових помилок, чому не можна красти чужі думки.

---

¹ Володимир В'ятрович: Без впровадження реальної академічної доброчесності ми не зрушимо з місця. Європейська Солідарність. 06.06.2024. URL: <https://eurosolidarity.org/2024/06/06/volodymyr-vyatrovych-bez-vprovadzheniya-realnoyi-akademichnoyi-dobrochesnosti-mu-ne-zrushymo-z-misczya/>

² Там само.

На деяких практичних аспектах цього законопроекту наголосили під час інтерв'ю на Радіо Культура президент Національного університету «Києво-Могилянська академія», міністр освіти і науки України (2014–2016 рр.) С. Квіт та народна депутатка, голова підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Ю. Гришина.

С. Квіт серед причин необхідності ухвалення відповідного Закону назвав те, що в Україні, на відміну від інших країн, не працює репутаційний чинник. Іншою причиною він вважає відсутність у чинному законодавстві чіткого понятійного апарату, який би надавав належне визначення різним видам академічної недоброчесності, у зв'язку з чим склалася неефективна судова практика в цій сфері праводносин. Тому, за словами колишнього міністра освіти та науки України, головна роль законопроекту – запровадити поняття, які б створювали однозначну ситуацію в суді, а також створити весь контекст, який у нашій країні не був сформований історично.

Ю. Гришина зауважила, що на даний час в нашій країні не діє система доведення до кінця ситуації: від виявлення плагіату і до відповідальності за це – позбавлення наукового ступеня, вченого звання тощо. Тому важливим є те, що в проекті Закону України «Про академічну доброчесність» ця система прописана повністю від початку до кінця: визначено конкретні види порушень, які чітко кваліфікуються як порушення академічної доброчесності, та встановлено види відповідальності за ці порушення.

Також Ю. Гришина зазначила, що глобальна мета законопроекту – встановлення культури академічної доброчесності в країні. Крім того, метою є забезпечення якісної освітньої та наукової діяльності, яка буде використовувати наявні досягнення та відкриття науки і техніки у межах культури академічної доброчесності – із посиленням на інших авторів, із заборонаю видавати результати діяльності інших людей за свої.

За словами С. Квіта та Ю. Гришиної, найбільш проблемним залишається питання

щодо боротьби з написанням наукових робіт на замовлення (відчуження авторства), що зумовлено складністю процесу щодо виявлення такого порушення та доведення факту його вчинення. Ю. Гришина зазначила, що це питання залишається відкритим та буде доопрацьовуватись.

Враховуючи актуальність проблем у сфері забезпечення академічної доброчесності, доречним буде розглянути також досвід зарубіжних країн, які мають значні досягнення в цьому напрямі.

З цією метою звернемо увагу на деякі наукові праці, присвячені дослідженню цього питання.

Так, О. Шинкарук у своїй статті «Політика впровадження академічної доброчесності у закладах вищої освіти Великої Британії»³ апелює до сектору вищої освіти Великої Британії як інституції із репутацією світового класу, яка базується на високих стандартах і видатній якості. Академічна доброчесність є головним показником цієї репутації.

У дослідженні авторка описує розроблену у Великій Британії систему штрафних санкцій за плагіат, знайдених у студентських письмових роботах. Розробка системи штрафів стала необхідною у зв'язку з невідповідністю покарань за плагіат у різних ЗВО Великої Британії. Практика застосування у ЗВО покарання за академічне шахрайство з метою виховання у здобувачів освіти академічної доброчесності є надзвичайно суворою в цій країні. Проте система покарань задумана не як директива, а як орієнтир.

Так, наприклад, у Лондонському університетському коледжі (University College London) покарання за академічну недоброчесність прописано і відбувається шляхом зниження балів; повторного проходження курсу; відрахування. Попередження студентів коледжу про академічну недоброчесність є обов'язковим і відбувається заздалегідь. Здобувачам освіти

³ Шинкарук О. Політика впровадження академічної доброчесності у закладах вищої освіти Великої Британії. Порівняльна професійна педагогіка. 2023. Т. 13. № 1. С. 93–100. [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(1\)-12](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(1)-12)

повідомляють про заборону вчиняти такі дії, як присвоєння як власної чужої роботи; використання електронних джерел з метою копіювання інформації при написанні кваліфікаційної роботи; переробка есе, написаного іншим автором; представлення практичної роботи інших авторів як своєї; користування послугами окремих осіб або співробітників спеціальних компаній у «допомозі» в написанні кваліфікаційної роботи замість здобувача освіти; самоплагіат; застосування у роботі чужих ідей, не роблячи коректних посилань на науковців. Про правила цитування здобувачі освіти поінформовані з перших днів навчання.

Згідно з дослідженням О. Шинкарук, університети постійно здійснюють перегляд нормативних актів, у тому числі регламентів іспитів та оцінювання, дисциплінарних процесів (зокрема тих, що стосуються порушень оцінювання) та апеляцій, тісно співпрацюючи зі Студентською спілкою під час такого перегляду, щоб забезпечити прозору та довгострокову практику запобігання академічним порушенням та контролю за ними.

У статті О. Шинкарук наголошується, що керівництво країни постійно виявляє проблеми академічної доброчесності та знаходить практичні рішення, проводячи дослідження та розробляючи допоміжні ресурси й заходи для уникнення неправомірної поведінки.

Також авторка статті зазначає, що в країні діє Хартія академічної доброчесності для вищої освіти, розроблена Агентством із забезпечення якості вищої освіти (QAA) за підтримки Консультативної групи з академічної доброчесності. Представники уряду Великої Британії та спонсори вищої освіти є спостерігачами роботи Агентства із забезпечення якості вищої освіти. Статут Хартії представляє колективні зобов'язання сектору вищої освіти Великої Британії.

С. Шестакова, О. Сухомлинова та О. Задоріна в статті «Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах»⁴ дослідили практику академічної доброчесності у таких країнах, як Франція, Польща, Швеція та Сполучені Штати Америки.

Зокрема, автори статті наголошують, що в університетах Франції академічна доброчесність втілюється на різних рівнях (законодавчому і локальному). Університети Франції дбають про збереження академічної доброчесності і використовують різноманітні інструменти та підходи для боротьби з академічними порушеннями. Це сприяє створенню високих стандартів якості вищої освіти та забезпечує інтегритет академічної спільноти у країні. До специфічних аспектів розвитку академічної доброчесності в університетах Франції належать: домінування стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості освітнього процесу, розробка механізмів оцінювання політики закладів вищої освіти у сфері академічної доброчесності та активна робота акредитаційних комісій. Заклади вищої освіти Франції для виявлення плагіату в студентських роботах та дисертаціях використовують спеціалізовані програми. Це допомагає вчасно вживати відповідні заходи до недобросовісних здобувачів освіти і науковців.

За даними дослідження в Польщі університети країни зазвичай мають власні кодекси академічної доброчесності й етичні правила, які регулюють поведінку студентів та науковців. Вони можуть містити вимоги до чесності при цитуванні та використанні джерел, а також процедури розгляду академічних скарг. У разі виявлення академічних порушень університети мають право накладати на порушників різноманітні санкції, зокрема такі, як втрата кредитів, відрахування, дискваліфікація тощо.

Заклади вищої освіти Польщі можуть мати спеціальні наукові ради та комісії, які відповідають за забезпечення дотримання академічної доброчесності. Скажімо, для боротьби із плагіатом на факультетському рівні запропоновано три конкретні кроки. По-перше, це створення спеціальної комісії, яка визначає факти плагіату та складає протоколи. По-друге,

---

⁴ Шестакова С. Сухомлинова О., Задоріна О. Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах. Молодь і ринок. 2023. № 9. С. 87–91. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287676>

декани повинні повідомляти ректорати про виявлені випадки плагіату і покладати на них відповідальність за розгляд справи та накладати дисциплінарні санкції на порушників. Крім того, наукове товариство та ради факультетів повинні активно висловлювати свою позицію і засуджувати плагіаторів. Це допомагає уникнути «тихого» залагодження справи та покликано сприяти справедливому врегулюванню конфлікту.

Також у Польщі публічно повідомляють про плагіат редакціям тих наукових видань, де були опубліковані статті або книги з виявленими порушеннями. Особливою ініціативою для запобігання плагіату є зобов'язання студентів підписувати підтвердження того, що їхні дипломні роботи є оригінальними та самостійними.

За інформацією С. Шестакової, О. Сухомлинової та О. Задоріної, у Швеції академічна доброчесність втілюється через конкретні механізми й ініціативи. Багато програм вищої освіти містять навчальний компонент, спеціально присвячений академічній доброчесності, що допомагає усвідомлювати її значущість. Також тут діє національна система збирання даних про порушення академічної доброчесності в університетах, які є підставою для щорічних звітів. Університети можуть створювати спеціальні комісії для вирішення справ щодо порушень академічної доброчесності, які очолюють віцеканцлери. У Швеції ENRIO є ключовою організацією, що сприяє академічній доброчесності у Європі, а ENAI (European Network for Academic Integrity) – академічній доброчесності в усіх аспектах академічного сектору, налагоджуючи обмін досвідом та відповідне навчання.

Цитована стаття «Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах» торкається і практик, сформованих у Сполучених Штатах, де, за висновком авторок, академічна доброчесність є актуальною проблемою вищої освіти і наукових досліджень. На початку 1990-х років у Сполучених Штатах освітяни, стурбовані академічною доброчесністю, почали співпрацювати з питань у цій сфері, а згодом заснували Центр

академічної доброчесності, тепер відомий як Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI). У 2000 р. було прийнято документ «Сила інтернету для освіти», завдяки якому можна вважати започаткованою нову еру інформатизації освіти у США. Це зумовило те, що нині більшість американських університетів мають свої кодекси академічної доброчесності, які визначають правила, обов'язки та очікування в галузі етики. Наприклад, відомий Honor Code або Code of Academic Integrity встановлює стандарти, яких студенти та співробітники повинні дотримуватися. У США університети також мають навчальні програми та курси з академічної доброчесності, на яких навчають студентів правил належного цитування, уникнення плагіату, етики наукових досліджень та інших аспектів академічної доброчесності. Багато університетів використовують спеціалізовані програми для виявлення плагіату в студентських роботах. Один із найвідоміших інструментів – Turnitin, який порівнює текст студентських завдань зі значною базою даних для виявлення схожих частин тексту. Як і в інших країнах, у США університети утворюють спеціальні комітети з академічної доброчесності, які відповідають за розгляд скарг та порушень, а також проводять спеціальні дослідження й аналіз даних щодо порушень академічної доброчесності для виявлення тенденцій і розробки стратегій її запобігання.

З наведених досліджень, присвячених вивченню досвіду зарубіжних країн, вбачається, що законопроект про академічну доброчесність містить ряд норм, які відображають практику таких країн. Так, наприклад, запозичено досвід щодо: віднесення питань, пов'язаних з порушенням академічної доброчесності, саме до компетенції навчальних закладів та наукових установ; посилення відповідальності за вчинення порушень академічної доброчесності; формування культури академічної доброчесності в освітньому середовищі тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що на сьогодні в нашому суспільстві зростає розуміння важливості академічної доброчесності, яка є невід'ємною частиною

вищої освіти та наукових досліджень у багатьох країнах світу.

Забезпечення академічної доброчесності передбачає ряд проблемних питань та викликів, від подолання яких залежить подальший розвиток нашої освіти та науки.

Прийнятий у першому читанні проєкт Закону України «Про академічну доброчесність», на думку експертів, є вагомим кроком у напрямі подолання наявних проблем академічної доброчесності та в напрямі формування якісно нового освітнього середовища.

При цьому проєкт Закону України «Про академічну доброчесність» містить питання, які потребують доопрацювання, про що зокрема зазначено у висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України. У зв'язку з цим наразі вказаний проєкт Закону України перебуває на стадії доопрацювання (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал Верховної Ради України* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

show/2145-19#Text; <https://www.rada.gov.ua/news/razom/250463.html>; <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481>); YouTube канал Національного університету «Запорізька політехніка» (<https://www.youtube.com/watch?v=zcceyzPx2OQ&t=7s>); сайти видань «Українська правда життя» (<https://life.pravda.com.ua/society/zakonoprojekt-pro-akademichnu-dobrochesnist-shchoperedbachaye-ta-dlya-chogo-potriben-302211/>); «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3849662-proekt-zakonu-pro-akademichnu-dobrochesnist-so-vinperedbae-ta-ak-vin-pracuvatime.html>); Телеканал 1+1 Україна (<https://1plus1.ua/tsn/novyny/vidrakhuvannia-z-universytetu-chy-pozbavlennia-naukovoho-stupeniu-za-chatgpt-shcho-peredbachaie-novyi-zakonoproiekt>); Офіційна Facebook сторінка політичної партії «Європейська Солідарність» (<https://www.facebook.com/watch/?v=505808841796652>); «Радіо культура» (<http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=104584>).

О. Кривецький, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Економічне бронювання як панацея для бізнесу?

У Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 11331 «Про промислову політику та прогнозованість реального сектору економіки», який передбачає запровадження так званого економічного бронювання. Цей документ спрямовано на створення механізму, який дасть змогу підприємствам зберегти критично важливих працівників під час мобілізації та сприятиме надходженню додаткових податків до бюджету. За цього законопроект передбачає впровадження низки обмежень, аби не перешкоджати процесу мобілізації. За словами автора законопроекту народного депутата від «Слуги народу», голови Комітету парламенту з питань економічного розвитку Д. Наталухи, ідея полягає в тому, щоб надати можливість саме підприємствам – тобто реальному сектору економіки – самостійно визначати, яких саме

співробітників вони бажають залишити на місцях задля того, аби мати можливість прогнозувати свою подальшу діяльність. «У Законі ми заклали концепцію економічного бронювання, яка дозволить зберегти для економіки важко замінюваних фахівців. Для цього ми хочемо надати підприємствам право на власний розсуд бронювати співробітників, незалежно від їх заробітної плати та посади, яку вони займають в компанії», – каже він. Нардеп пояснив, що підприємствам пропонують надати можливість бронювати визначених ними самими співробітників шляхом сплати збільшеного військового внеску в розмірі 20 тис. грн на місяць за людину. На його думку, у разі ухвалення Закону, забронювати таким чином можна буде не більше 50 % військовозобов'язаних у штаті підприємства. Д. Наталуха зазначив, що запропонована в законопроекті модель є

досить простою, оскільки не передбачає жодних додаткових критеріїв. «Ми не прив'язуємо можливість бронювання до зарплати чи до певної посади, а намагаємося максимально уникнути приводу для думок у суспільстві, що воюють тільки бідні або невисокопоставлені особи. Єдиний критерій – для працедавця ти маєш бути дійсно критично цінним співробітником, від якого залежить робота підприємства», – наголосив нардеп. За його словами, концепція має працювати таким чином:

- кожен суб'єкт господарювання, який сплачує підвищений військовий збір у 20 тис. грн на місяць за співробітника, отримує можливість його забронювати;

- сплата підвищеного збору відбувається не співробітником, а самим бізнесом. Він сам визначає, хто для нього найбільш критичний і підтверджує це у вигляді відповідних податків;

- бронювання поширюється на кожен суб'єкт господарювання, що нівелює проблему, наприклад, з неможливістю броні для представництв міжнародних компаній або ФОП. Вони теж можуть бронюватися, якщо підтвердять реальне ведення діяльності впродовж останнього року;

- процентну межу заброньованих і процедуру бронювання визначатиме Кабмін.

Така ідея обговорюється вже протягом тривалого часу і викликає чимало дискусій серед політиків та виборців. Одні називають такий підхід несправедливим, адже він, на їхню думку, дозволить багатшим громадянам «відкупитися» від служби у війську. Інші вказують на невідворотність таких змін, враховуючи складну ситуацію з коштами на потреби армії.

Автори законопроекту підраховали, що у разі запровадження економічного бронювання за умови сплати 20 тис. грн військового збору на місяць додаткові надходження до бюджету можуть становити 347,3 млрд грн на рік. «Виходячи з таких цифр, очікується, що будуть заброньовані усі ФОПи та ще половина з тих, хто зараз не підлягає бронюванню. Та це занадто оптимістичні прогнози, – вважає старший економіст Центру економічної стратегії Ю. Гайдай. – Далеко не всі теперішні ФОПи

потягнуть таке бронювання, але багато хто з найманих працівників зможуть забронюватися через ФОПи».

Треба зазначити, що законопроект про економічне бронювання поданий на розгляд у розпал дискусії про необхідність підвищення податків. Зокрема, влада планує збільшити ставку військового збору до 5 % з нинішніх 1,5 % та запровадити його для ФОПів, а також підвищити ставку ПДВ до 22–23 %. Необхідність таких змін є очевидною, адже відчутно бракує коштів на оборону. Так, за даними Мінфіну, тільки за січень-квітень держава витратила на військові потреби 577,2 млрд грн, або 42,2 % від річного плану. Крім того, в армії повсякчас виникають додаткові потреби на закупівлю озброєння, утримання військовослужбовців, мобілізацію та надбавки військовим, які не було враховано під час формування бюджету на 2024 р. Загалом такі додаткові потреби на оборону оцінюються майже у 500 млрд грн.

Оскільки західні партнери забороняють використовувати надане ними Україні фінансування на військові потреби, то зібрати всю необхідну суму уряд має всередині країни, зокрема, підвищуючи надходження від податків. Проте, чи здатна наша економіка винести такий додатковий податковий тягар, на думку економістів – велике питання. Адже бізнес дедалі гучніше скаржиться на брак кадрів. За даними опитування Мінекономіки, нестача працівників, що зумовлена мобілізацією, є головною проблемою для 58 % роботодавців. Раніше у відомстві підраховали, що в Україні вже не вистачає 4,5 млн працівників для функціонування та відбудови економіки. А ось за даними опитування Американської торговельної палати в Україні, 81 % її компаній-членів також відчули вплив мобілізації на свою діяльність. «Результати опитування показали, що бронювання військовозобов'язаних наразі є головним викликом для бізнесу в Україні, – прокоментував ситуацію, що склалася, президент асоціації А. Гундер. – Це, безумовно, має суттєвий вплив на результати бізнесової діяльності».

І. Гуменний, член Ради директорів українських підприємців, зазначає: «Ухвалення цього Закону – це один із способів вирішення питання функціонування підприємств, що фінансують армію, бо економіка є матеріально-технічною базою армії. Якщо не буде працюючого бізнесу і відповідних податків на ведення військових дій – не буде армії, й війна закінчиться дуже швидко. А економічне бронювання повинне доповнити існуючу систему бронювання. І це ніякі не мажори, це критичний персонал, на якому тримається робота певних ключових технологій. Тому це – не питання “справедливості”, а питання доцільності функціонування підприємств, що фінансують армію».

На думку фахівців, якщо забрати навіть 3–5 % ключових співробітників з будь-якого підприємства, то воно може зупинитися. Усі інші 95–97 % працівників втратять роботу, а бюджет втратить надходження. Згідно зі статистикою, таких працівників десь 100–200 тис. осіб.

Проте іншої думки засновник просвітницької ініціативи «Останній капіталіст» В. Краснопоров: «Затвердження моделі економічного бронювання від військової служби тільки підвищить напругу в українському суспільстві. В Україні дуже багато людей, які працюють на менш оплачуваних роботах, і вони будуть мобілізовані, а це породжуватиме певне відчуття несправедливості. Адже за них роботодавець не зможе сплатити, а за іншого платитиме!». На його думку, запровадження економічного бронювання від військової служби породжує дуже багато питань в українському суспільстві і має більше шансів підірвати легітимність української влади, ніж відсутність такої моделі. Він допускає можливість бронювання, наприклад, працівників експортних підприємств, але не модель, за якої будь-який працедавець може сплачувати за будь-якого працівника підвищений військовий збір.

В Офісі Президента України також вважають «економічне бронювання» від мобілізації недоцільним. Про це повідомило джерело з Офісу Президента виданню

РБК–Україна. Заздалегідь відомо, що від такої ідеї відмовилися через те, що Генштаб побоюється, що «економічне бронювання» не розв'яже проблему з нестачею кадрів, це буде сприйняте лише як офіційний відкуп від мобілізації і може викликати негативну реакцію в армії. Водночас відзначається, що ті 5 млрд дол., які мали б отримати від «економічного бронювання», можна було б замінити зростанням податків. До речі, іншу модель презентував заступник голови Офісу Президента України Р. Шурма. Вона передбачає можливість уникнення мобілізації військовозобов'язаними, зарплата яких перевищує 35 тис. грн на місяць (сума податків та зборів, сплачувана з таких доходів, становить близько 14,5 тис. грн). На його думку, цю ідею підтримує і уряд. Проте ця ініціатива теж далека від однозначності: «яким чином можна збільшити податки з підприємств, на яких немає співробітників – лишається питанням», – дивується пропонованій ідеї бізнесмен, економіст, співзасновник компанії Fintech Vand О. Гороховський.

Концепцію «економічного бронювання» військовозобов'язаних від мобілізації вважає недосконалою й економіст Б. Кушнірук: «Питання економічного бронювання законопроектом фактично вирішується на непрозорій, незрозумілій для усього суспільства основі. Чому одні галузі опиняються у більш вигідному становищі, а інші у менш вигідному, якщо будь який бізнес потребує тих чи інших працівників? Законопроектом, по суті, пропонується механізм відкупу, яким, прогнозовано, буде багато хто користуватися».

Для стримування агресора необхідно мобілізувати більше людей, але для їх утримання потрібні гроші. Чи стане економічне бронювання виходом – невідомо. Проте шукати баланс між потребами в коштах та бійцях державі таки доведеться і навряд чи його можна буде знайти за допомогою простих та популярних кроків *(За матеріалами видань: Suspilne.media (<https://suspilne.media/ekonomichne-bronuvanna-tilki-pidvisit-naprugu-v-suspilstvi-krasnoporov/>; Radiosvoboda ([14](https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-bron-vid-mobilizatsiyi-dlya-ahrariyiv-</i></i></p></div><div data-bbox=)*

*khersonshchyny/; Liga Zakon [*radu-do-kontsa-iyulya; OcmpoB \[## ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *\]\(https://www.ostro.org/articles/ekonomichne-bronyuvannya-shhoproponuyut-novi-zakonoprojekty/\).</i></p>
</div>
<div data-bbox=\)*](https://biz.ligazakon.net/ru/news/zakonoproekt-ob-ekonomicheskombronirovanii-planiruyut-vynesti-na-golosovanie-v-</i></p>
</div>
<div data-bbox=)*

Блог на сайті «Волинські новини»

Про автора: Вікторія Войцицька, голова правління Національної освітньої асоціації

Вікторія Войцицька: Що принесе новий 2024-2025 навчальний рік: 10 ключових особливостей

У сучасному світі, де зміни відбуваються з неймовірною швидкістю, освіта повинна відповідати викликам часу. Новітні технології, соціальні трансформації та глобальні події вимагають від освітніх систем швидкої адаптації та інноваційного підходу. Школа вже давно перестала бути просто місцем, де діти отримують знання. Вона стає простором для розвитку навичок, необхідних для успішного життя у 21-му столітті.

Постійний розвиток освіти є необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності нації на глобальному рівні. В Україні ці зміни набувають особливої актуальності, враховуючи нові соціальні, економічні та політичні реалії. Відповідаючи на виклики сучасності, система освіти впроваджує нововведення, які не лише роблять навчання більш ефективним, але й цікавішим для учнів.

У новому 2024-2025 навчальному році очікується чимало нових ініціатив, які демонструють цей прогрес.

1. Підручники з інтерактивними електронними додатками

Однією з головних інновацій нового навчального року стануть інтерактивні електронні додатки до підручників. Ці додатки розширюють можливості паперових підручників за рахунок мультимедійного контенту та інтерактивних функцій. Вимоги до таких е-додатків затвердило Міністерство освіти і науки відповідно до нового Закону

України «Про освіту». Деякі підручники для 7 та 11 класів уже будуть доступні з цими додатками, що дозволить учням випробувати новітні технології у навчанні.

2. Нові підручники для 7 та 11 класів

До початку навчального року всі учні 7 класів будуть забезпечені новими підручниками. Особлива увага приділяється підручникам з історії України для 11 класу, які включатимуть новітню історію, зокрема період повномасштабного вторгнення.

3. Запуск освітнього застосунку «Мрія»

Міністерство цифрової трансформації розпочало пілотний запуск державного освітнього застосунку «Мрія», який призначений для учнів, батьків та вчителів. Першими його тестують 40 шкіл із шести областей України та міста Києва. Учасники пілоту перевіряють, щоб усе працювало як треба, та надають важливий зворотний зв'язок, аби вдосконалити застосунок перед масовим впровадженням.

4. Збільшення кількості інклюзивних груп

Інклюзивна освіта залишається одним з пріоритетів МОН. У межах Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання до 2029 року та операційного плану на 2024–2026 роки планується збільшення кількості інклюзивних груп у навчальних закладах. Це важливий крок для забезпечення рівних можливостей в освітній сфері без дискримінації.

5. Оновлена програма «Захист України»

Предмет «Захист України» зазнає значних змін. Вчителів навчатимуть використовувати дрони, а для уроків закуповуватимуть простіші моделі дронів, щоб учні могли навчитися ними керувати. Уряд вже виділив 1,74 млрд грн на

* Збережено стиль і граматику оригіналу

підвищення кваліфікації вчителів та закупівлю обладнання для навчальних кабінетів.

6. Продовження ремонту укриттів

Безпека учнів залишається пріоритетом. Продовжується будівництво укриттів і створення безпечних умов для навчання. Для прозорості процесу використовуватиметься платформа Dream, яка дозволяє публічно моніторити фінансування та стан виконання робіт.

7. Зарахування оцінок учнів, які навчаються за кордоном

Для полегшення реінтеграції учнів, які перебувають за кордоном, розробляються спрощені програми та рекомендації щодо зарахування їхніх оцінок. Це дозволить дітям легше повертатися до української системи освіти без додаткових екзаменів. Наші заклади освіти мають перевести оцінку, отриману за кордоном, за 12-бальною або двобальною (зараховано або незараховано) шкалами.

8. Продовження реформи шкільного харчування

Збільшується кількість шкіл, які відновлюють очне навчання, тому забезпечення харчування дітей стає важливішим. На 2024 рік у держбюджеті передбачено 1 млрд грн на модернізацію харчоблоків. Підписані меморандуми з 10 областями щодо підтримки цієї реформи Всесвітньою продовольчою програмою ООН.

9. Підготовка до пілотування старшої школи у 2025 році

Пілотування старшої школи розпочнеться у 2025 році і триватиме два роки. Цього року будуть сформовані заклади освіти, які стануть ліцеями з обраними профілями. МОН має сформувавши мапу мережі ліцеїв та затвердити стандарти для пілотування. Ліцеї будуть мультипрофільними, що забезпечить варіативність для учнівства.

10. Інтеграція штучного інтелекту в освіту

Штучний інтелект допоможе вчителям створювати презентації та формувати індивідуальні освітні траєкторії для учнів. Реалізація рекомендацій щодо використання ШІ в освіті допоможе трансформувати українську освіту та зробити її більш інноваційною.

Підсумую: освітні зміни, які заплановані на 2024-2025 навчальний рік, демонструють рішучість та прагнення досягти сучасних стандартів у навчанні. Інтерактивні підручники, електронні додатки, використання штучного інтелекту та нові програми для учнів роблять навчальний процес більш динамічним і цікавим. Інклюзивні групи та оновлена програма «Захист України» свідчать про увагу до різноманітних потреб учнів та підготовку їх до реальних життєвих викликів.

Особливо важливою є робота над зарахуванням оцінок учнів, які навчаються за кордоном. Це полегшить реінтеграцію дітей, які повертаються до України, і забезпечить їхній безперервний розвиток.

Продовження реформи шкільного харчування та будівництво укриттів демонструють турботу про безпеку та добробут учнів. Тож, українська освіта робить впевнені кроки вперед, і це не може не викликати оптимізму та надії на краще (https://www.volynnews.com/blogs/blog_478/shcho-prynese-novyyu-2024-2025-navchalnyy-rik-10-kliuchovykh-osoblyvostey/). – 2024. – 10.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Євген Крапивін, експерт Центру політико-правових реформ, співавтор тексту: Ольга Піскунова, експертка з питань антикорупції ЦППР

Угода зі слідством: про що насправді ухвалений Верховною Радою законопроект 11340?

Днями Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект 11340, яким пропонується розширити можливості укладання угоди зі слідством. Громадські активісти і медіа подають це як можливість “відкупитися” від кримінальної відповідальності за корупцію. Чому це хибне розуміння суті угод зі слідством?

Корупція і членство України в ЄС

Коли Україна у 2022 році подала заявку на членство в ЄС, то у відповідь отримала сім

рекомендацій. Їх виконання було запорукою набуття статусу держави-кандидата. Серед них були як цілком конкретні та вимірювані кроки, так і дуже розпливчасті й нечіткі формулювання, як от: посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечення належної динаміки судових справ та винесених вироків.

Загальна низька динаміка розгляду судами справ про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення зафіксована і в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки, яку Верховна Рада ухвалила за тиждень до отримання рекомендацій ЄС.

Для ефективного вирішення будь-якої проблеми важливо з'ясувати її причини. До прикладу, однією з причин повільного розгляду проваджень про корупцію було положення кримінального процесуального закону, яке зобов'язувало суддів Вищого антикорупційного суду (ВАКС) розглядати провадження лише в колегіях. Об'єктивно було складно узгоджувати графіки трьох суддів і при цьому враховувати, що засідання можуть відкладатися й переноситися з різних причин, включно з повітряними тривогами, відключенням світла та іншими викликами, що їх спричинила війна. Цю проблему усунули у квітні 2024 року, дозволивши суддям ВАКС, як і суддям місцевих судів, проводити засідання одноособово.

Корупційні правопорушення належать до так званих "білокомірцевих". Як правило, більшість доказів у таких правопорушеннях міститься в документах, а доведення вини вимагає ретельного пошуку цих документів, і складних, іноді тривалих, експертиз. Угода зі слідством значно спрощує і скорочує цей процес, бо тоді підозрюваний визнає себе винуватим у скоєнні злочину, отримуючи натомість гарантії менш суворого покарання і розуміючи суть цього покарання ще до походу в суд.

Від того виграє і сторона обвинувачення – економить ресурси розслідування, які може витратити на інші провадження, включно з тими, де особа не визнає свою вину.

Іноді угоди укладаються у провадженнях з мінімальними судовими перспективами, особливо, коли неможливо здобути ключові докази або спливають строки притягнення до відповідальності.

Такі угоди набагато більше забезпечують досягнення цілей кримінального правосуддя, включно з невідворотністю покарання, аніж закриття проваджень на стадії досудового розслідування, виправдувальні вирoki чи закриття корупційних справ у зв'язку із закінченням строків давності, що нерідко можна спостерігати у судах.

Отже, розширення можливостей укласти угоду зі слідством може забезпечити належну динаміку судових справ та винесених вироків, як це рекомендувала Єврокомісія.

Що таке угода зі слідством?

У кримінальній юстиції це досить давня й поширена практика, яка наділяє прокурора опціями і можливістю зробити взаємовигідну пропозицію підозрюваному. Держава при цьому економить час детективів, прокурорів, суддів і бюджетні кошти, які у нашій країні в умовах війни є вкрай важливим ресурсом, а підозрюваний отримує цілком прогнозоване покарання за визнання своєї винуватості. Така угода обов'язково має бути затверджена судом.

Інститут угод про визнання винуватості є світовим трендом. До прикладу, у США понад 90% проваджень завершуються укладенням plea bargain (угоди), адже така модель є ефективною.

В українському кримінальному процесуальному законодавстві цей інститут виник лише 2012 року і досі не став поширеною практикою. Каменем спотикання тут є досить обмежений вибір опцій, які обидві сторони можуть запропонувати одна одній. Цей вибір по суті обмежений лише можливістю для підозрюваного пом'якшити собі покарання в обмін на інформацію про інший злочин. Однак, коли особа не володіє такою інформацією, то ця можливість зводиться до нуля.

Зрештою, судовий розгляд провадження передбачає, що в результаті тривалого процесу, який іноді може затягнутися на 10 і більше років, одна зі сторін програє.

Особливо гостро питання обмеженого вибору постало із початком роботи спеціалізованих антикорупційних інституцій: Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) і ВАКС. Дискусії експертів у сфері кримінальної юстиції та представників антикорупційної інфраструктури щодо розширення можливостей укладати угоди про визнання винуватості у справах, які розслідує НАБУ, тривають вже понад п'ять років.

Розширення підстав для укладання угод зі слідством включені до Плану Ukraine Facility, який містить взяті Україною на себе зобов'язання в межах фінансової підтримки ЄС.

Державна антикорупційна програма на виконання Антикорупційної стратегії також включає захід щодо розробки законопроекту, яким «надано можливість укладати угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро, у разі повного або часткового відшкодування збитків чи заподіяної шкоди обвинуваченим, підозрюваним (крім організатора кримінального правопорушення)» та «передбачено можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі укладення угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро».

Таким чином, проект Закону 11340 спрямований на виконання двох програмних документів, які мають значення для євроінтеграційного процесу.

Угода зі слідством = відкуп від кримінальної відповідальності

Звісно, ні. Це перекручення фактів. Ініціювати угоду про визнання винуватості може як сторона обвинувачення, так і сторона захисту. Проте кінцеве рішення – винятково за прокурором, який має право вибору: погоджуватися на угоду чи ні. Ніхто не може примусити його ані запропонувати угоду підозрюваному, ані погодитися на запропоновану угоду.

У випадку топ-корупційних справ остаточне рішення за Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, керівник і прокурори якої відібрані на конкурсних засадах за участі міжнародних експертів. А на початку цього року САП отримала автономію і ще більшу незалежність від Офісу Генерального прокурора. Отже, можна презюмувати, що антикорупційні прокурори точно діятимуть винятково в інтересах слідства. Тим паче, якщо взяти до уваги, що угода про визнання винуватості має бути погоджена з керівником САП. Врешті, таку угоду має затвердити ВАКС, тобто є судовий контроль за дотриманням процесуальної форми.

Технічно це виглядає так: проектом Закону 11340 пропонується надати можливість укладати угоди в особливо тяжких злочинах, віднесених до підслідності НАБУ, за умови відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди. Такого угода обов'язково має бути погоджена з керівником САП і затверджена антикорупційним судом.

З 2017 року в Кримінальному процесуальному кодексі існує можливість укладати угоду зі слідством, якщо підозрюваний викриє іншу особу, яка вчинила злочин, віднесений до підслідності НАБУ, і якщо надана інформація буде підтверджена доказами. Тобто якщо раніше можна було укласти угоду, викривши співників, то після ухвалення законопроекту 11340 можна буде укласти угоду також, якщо повністю або частково відшкодовано шкоду.

При цьому, ВАКС може затвердити більш м'яке покарання, ніж передбачено Кримінальним кодексом: замість позбавлення волі – штраф. Ось це і подається як “відкупитись”. Направду ж, особа буде засуджена за вчинення злочину, вважатиметься такою, що має судимість, буде внесена до Реєстру корупціонерів та зазнає інших негативних правових наслідків.

То перемога чи зрада?

Законопроект 11340 не є досконалим. Після оприлюднення його тексту експерти уже висловлювали критичні зауваження. Не знайшов цей проект підтримки антикорупційного комітету Верховної Ради, а також отримав низку зауважень від Головного

науково-експертного управління парламенту. Та найбільш емоційній критиці він піддався з боку деяких громадських активістів.

Тут варто нагадати і пояснити кілька важливих речей.

Як зазначалося вище, розробка законопроекту, який би передбачав можливість укладення угод зі слідством за умови відшкодування збитків або шкоди і звільнення від відбування покарання для корупціонерів, включена до Державної антикорупційної програми, проект якої ще наприкінці 2022 року пройшов серію громадських обговорень та погодження з усіма заінтересованими органами державного влади. Однак саме цей пункт не викликав жодних зауважень ані з боку громадськості, ані з боку представників антикорупційної інфраструктури. Що викликало таке обурення зараз – важко сказати.

Прокурори САП не заперечували проти таких змін (і неформально їх підтримували). В останній момент після висновку антикоркомітету Ради САП змінила свою думку, пояснивши: «можливість узгодження за угодою про визнання винуватості менш суворого покарання, ніж передбачено санкцією статті Кримінального Кодексу, у тому числі за особливо тяжкий корупційний злочин, без обов'язкового викриття іншої особи у вчиненні злочину... не відповідає меті укладання угод про визнання винуватості, які мають сприяти викриттю організаторів злочинів через співпрацю з іншими співучасниками. На нашу думку, викриття організаторів корупційного кримінального правопорушення має бути невід'ємною умовою укладання таких угод».

Проте ані активісти, які критикують цей законопроект, ані журналісти не згадують, що відбулося лише перше читання, а не остаточне ухвалення документу. Тим паче майже ніхто не звернув уваги, що Верховна Рада ухвалила рішення доопрацювати текст законопроекту, а отже є шанс, що всі дискусійні положення будуть змінені. Навіть протягом цього року були випадки, коли остаточна редакція закону суттєво відрізнялася від тексту, ухваленого в першому читанні (наприкладі, Закон “Про лобіювання”).

Тож, усі критики законопроекту можуть спрямувати свої зусилля на адвокацію необхідних поправок, які б усунули всі його недоліки. Джерелом для натхнення можуть стати альтернативні законопроекти 11340-1 і 11340-2. Перший, до речі, був схвалений антикорупційним комітетом Верховної Ради.

Замість висновків

Однозначно законопроект 11340 має бути доопрацьований до другого читання. Компромісним може бути варіант, за якого особа не лише повинна відшкодувати шкоду, а й викрити своїх спільників. Проте, лише за умови, що спільники були, адже більшість кейсів, що розслідує САП і розглядає ВАКС – це одноособові корупційні правопорушення. Крім того, всі, хто вчинив корупційне правопорушення з використанням своїх повноважень за посадою або можливостей, які ця посада їм надавала, мають бути позбавлені права надалі перебувати на таких посадах. А можливість укладання угод зі слідством за умови відшкодування шкоди чи збитків може бути поширена й на інші категорії кримінальних правопорушень.

Сприйняття суспільством угод про визнання винуватості як практики, що є потенційно корупційною, підважує принцип невідворотності покарання і не витримує жодної критики. Угода зі слідством – це світовий тренд, який сприяє раціональному використанню ресурсів системи правопорядку, забезпечує ефективність кримінального покарання і дозволяє заощаджувати кошти платників податків.

Детальний аналіз всіх трьох законопроектів – 11340, 11340-1 та 11340-2 ми підготували і опублікували на сайті нашого аналітичного центру за посиланням (https://lb.ua/blog/yevgen_kravyvin/625074_ugoda_zi_slidstvom_proshcho_naspravdi.html) . – 2024. – 19.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Сергій Марченко, міністр фінансів України

Країни, які своєчасно ухвалюють складні рішення, виграють війни

З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну було вжито низку заходів, спрямованих на підтримку громадян та бізнесу в умовах війни.

Серед них: зниження ПДВ до 7% та скасування акцизів на пальне, зниження деяких ставок податків для ФОПів та юридичних осіб, скасування податкових перевірок тощо.

У перші місяці повномасштабної війни такі кроки були спрямовані на підтримку економічної стабільності і дали бізнесу можливість зберегти робочі місця та адаптуватися до нових надскладних умов.

Але війна триває вже третій рік і кожного дня потребує в середньому 5,6 млрд грн.

Наша боротьба з агресією фінансується за рахунок виключно внутрішніх джерел. Кожна гривня, сплачена громадянами та підприємцями в Держбюджет України, йде на фінансування захисту та оборони. Це ж стосується і внутрішніх запозичень у вигляді військових облигацій. Всі ці кошти Уряд спрямовує на Збройні сили та забезпечує їх необхідними грошовими виплатами, а також зброєю, дронами, обладнанням, медикаментами, розбудовою власних потужностей для виробництва озброєння.

Військовий бюджет рф переважає український у майже три рази. Згідно з відкритими даними, рф у 2024 році планує витратити 120 млрд дол на фінансування агресії проти України. Водночас видатки на сектор безпеки та оборони України в поточній редакції держбюджету-2024 становлять 42 млрд дол. США (за розрахунковим обмінним курсом 40,7 грн/дол).

Додатково з початку року, через значну затримку з постачанням зброї від наших партнерів, ми вимушено збільшили видатки на сектор безпеки та оборони на суму ще близько 6 млрд дол США.

Але війна невблаганна і вона триває. Тому ми маємо відповідати на нові запити Сил оборони та інших військових відомств на додаткове фінансування. Така потреба становить 500 млрд гривень.

Міжнародний досвід показує, що країни, які своєчасно ухвалюють складні рішення, виграють війни.

Наприклад, у період Першої світової війни Велика Британія змогла значно збільшити податкові надходження шляхом підвищення ставки податку на прибуток з 6% до 30%. Це дозволило країні забезпечити значні кошти для фінансування військових витрат. У США під час тієї ж війни гранична податкова ставка зросла з 7% до 77%, що також сприяло значному зростанню надходжень.

Друга світова війна знову підтвердила цей принцип. У Великій Британії максимальна ставка податку на прибуток підвищилася до 97,5%. У США податок на найнижчий рівень доходів зріс з 4% до 23%. А податки на надприбутки доходили до 94%

Висновок очевидний: податки разом з внутрішніми запозиченнями стають вирішальним джерелом фінансування воєнних дій, бо ніхто не зацікавлений у нашій перемозі більше, ніж ми самі.

Мінфін розробив і подав до Верховної Ради два законопроекти: зміни до держбюджету та зміни в Податковий кодекс, які компенсують зростання видатків у понад 500 млрд грн.

Нами запропоновано найбільш м'який варіант фінансування додаткових військових потреб серед усіх можливих, який складається з декількох складових:

За рахунок фактичного перевиконання доходів держбюджету у 1 півріччі 2024 року – 75,8 млрд грн (податок на прибуток підприємств 40 млрд грн, імпорتنний ПДВ 5,5 млрд грн; кошти, що перераховуються НБУ 20,9 млрд грн, адмінштрафи у сфері забезпечення безпеки руху та інші надходження 9,4 млрд грн).

Скорочення видатків, включаючи економію коштів з обслуговування державного боргу, дає можливість спрямувати на військові потреби ще додатково 65,7 млрд грн.

Значна частина – це додаткові надходження від випуску ОВДП – 220,1 млрд грн.

Перший етап поступового наближення ставок акцизів до мінімальних стандартів у ЄС дозволить забезпечити додатково 16,9 млрд грн, зокрема перегляд акцизів з 1 вересня 2024 року на тютюн та пальне. А також впровадження акцизного податку на солодкі напої, який вже введено у більшості країн світу.

В умовах війни військовий збір повинні сплачувати всі. Це наша спільна відповідальність: і фізичних осіб, і ФОПів, і великого бізнесу. Перегляд ставок військового збору та запровадження його для ряду платників податків дозволить отримати в держбюджет додаткові 121,8 млрд грн для сектору безпеки та оборони.

Запропоновані зміни є збалансованим підходом, який передбачає, з одного боку, фінансування збільшених військових видатків, а з іншого – враховує потреби економіки. І кожна гривня з цих коштів піде на фінансування нашої перемоги.

Таке рішення дозволить не тільки впоратись з викликами поточного року, але й закладає базу для забезпечення стабільності у 2025 році. Це надзвичайно важливо, враховуючи мінливий політичний контекст у всьому світі та перспективи міжнародної допомоги Україні. Звичайно, ми розраховуємо на продовження підтримки, і від США, і країн G7 загалом. Але водночас, маємо бути готові до будь-яких змін. І наші внутрішні кроки стануть основою для забезпечення потреб України в майбутньому.

У колишнього очільника ФБР Джона Гувера була улюблена фраза: When the going gets tough, the tough get going. Що означає, що, зіткнувшись з труднощами, сильні люди не здаються, а навпаки – проявляють рішучість, щоб здолати перешкоди.

І це моє звернення до народних депутатів. Я розраховую на вашу підтримку та рішучість. Окреслена ініціатива має пройти повну процедуру: вона буде розглянута в комітетах, у двох читаннях у Верховній Раді (https://lb.ua/blog/sergiy_marchenko/625418_kraini_yaki_svoiechasno_uhvalyuyut.html). – 2024. – 22.07).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Гюндез Мамедов, кандидат юридичних наук, заступник Генпрокурора України у 2019-2022 рр.

Як рішення Верховного Суду щодо колабораціонізму вплине на наше майбутнє

В Україні продовжує формуватися судова практика щодо злочинів проти основ національної безпеки, вчинених на тимчасово окупованих територіях.

Нещодавно Верховний Суд встановив, що саме факт добровільного зайняття громадянином України посади в незаконно створеному органі, а не виконання конкретної діяльності є підставою для кваліфікації його дій як колабораційної діяльності.

На мою думку, дуже важливо, аби в нас уже зараз було розуміння того, які дії українських громадян на окупованих територіях вважаються злочинними і вівся відповідний діалог. Метою має бути не покарання всіх, а максимальне запобігання злочинній співпраці наших громадян з окупаційними адміністраціями. Подібні справи та позиція держави, безумовно, впливатимуть на наше майбутнє та процеси реінтеграції. Тому вже зараз нам потрібно думати про повернення людей. Наразі ж наше законодавство щодо колабораціонізму не відповідає принципу правової визначеності та занадто широко може застосовуватися до осіб в окупації, тож, з огляду на сказане, потребує змін (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/mamedov/669e5a0061a3e/>). – 2024. – 22.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Дмитро Олексієнко, віце-президент ICC Ukraine

Підвищення податків в Україні: замість «латання дір» необхідні системні зміни

В умовах триваючої військової агресії РФ та глибокої демографічної й економічної кризи Україна стоїть перед безпрецедентними викликами у сфері державних фінансів. Необхідність масштабного фінансування оборонних витрат змушує уряд встановлювати жорсткі пріоритети в бюджетній політиці, часто за рахунок інших важливих секторів економіки та соціальної сфери. Як результат, високий рівень інфляції, який сягнув 26.6% у 2022 році та знизився до 5.1% у 2023 році, в цьому році знову може досягти двозначних показників.

Державний та гарантований державою борг України зріс до 151 млрд доларів станом на 31 травня 2024 р. У другому кварталі 2024 р. зростання показника реального ВВП становило лише 3,5%, що майже вдвічі менше минулого кварталу, коли ВВП зріс на 6,5%. Ці показники яскраво свідчать про критичність ситуації у фінансовій сфері.

18 липня стало відомо, що Кабінет Міністрів схвалив законопроект, який пропонує збільшити витрати у 2024 р. на 434 млрд грн та скоротити поточний план видатків на 65,7 млрд грн. Детальний аналіз цих пропозицій викликає серйозні побоювання щодо довгострокових наслідків для економіки країни.

Важливо розуміти, що поточні дії влади у сфері податкової політики не є результатом вимог міжнародних партнерів, як це часто подається у публічному просторі. Натомість, вони відображають короткострокове мислення та спробу «латання дір» у бюджеті. При плануванні бюджету на 2024 р. уряд розраховував на оптимістичний сценарій розвитку подій, який, на жаль, не виправдався.

Розглянемо детальніше основні пропозиції уряду:

Збільшення ставки військового збору з 1.5% до 5% для фізичних осіб. По суті, це є прихованою формою монетизації бюджетного дефіциту, що може мати низку негативних наслідків для економіки країни: підвищення цін на товари та послуги, зниження купівельної спроможності та скорочення внутрішнього попиту, а також ризику подальшої тінізації економіки шляхом ухилення від сплати військового збору для фізичних осіб.

Запровадження військового збору для юридичних осіб у розмірі 1% від доходу. Хоча на перший погляд ця ставка може здаватися незначною, для багатьох підприємств, особливо в галузях з низькою маржинальністю, це може стати критичним навантаженням. Це може негативно вплинути на їх фінансову стабільність та інвестиційні можливості.

Введення військового збору для ФОПів першої, другої та четвертої груп у розмірі 5% від двох мінімальних зарплат на місяць. Ця пропозиція може суттєво збільшити

податкове навантаження на малий бізнес, особливо в регіонах з нижчим рівнем доходів. Існує реальний ризик того, що це призведе до закриття частини підприємств або їх переходу в тіньовий сектор. Як результат, від цього виграють, насамперед, великі рітейлери, конкурентами яких є ФОПи першої та другої груп.

Підвищення військового збору для ФОПів третьої групи до 1% від доходу. Враховуючи, що ФОПи третьої групи вже сплачують 5% єдиного податку, додатковий 1% може стати суттєвим навантаженням, особливо для сфери послуг з високою часткою витрат.

Введення додаткових зборів з окремих операцій, таких як 5% від вартості банківських металів, 30% від вартості ювелірних виробів, 15% від вартості легкових автомобілів, 5% від доходу з продажу нерухомості, 5% від тарифу за користування мобільним зв'язком. Ці пропозиції можуть призвести до зниження активності у відповідних секторах економіки та стимулювати розвиток насамперед тіньових схем.

Також Верховною Радою 18 липня було ухвалено законопроект про поступове підвищення акцизного податку на паливо до рівня ЄС протягом наступних чотирьох років, найближче з 1 вересня, що матиме каскадний ефект для всієї економіки. Транспортні витрати є складовою собівартості практично всіх товарів та послуг. Особливо гостро це може вплинути на аграрний сектор, який після 2022 р. є ключовим для економіки України і значною мірою залежить від цін на паливо. В умовах частих перебоїв з електропостачанням внаслідок ракетних атак РФ, багато підприємств та установ змушені використовувати генератори, що працюють на паливі. Підвищення акцизів, таким чином, може призвести до додаткового зростання операційних витрат бізнесу, що в свою чергу може спровокувати нову хвилю інфляції.

Паралельно з пропозиціями щодо зміни податкових ставок, уряд здійснює перегляд організаційної структури Державної податкової служби (ДПС) в межах виконання Національної стратегії доходів. Анонсоване також підвищення

заробітних плат працівників ДПС та скорочення штату установи. Однак, сам підхід до роботи податкової служби не змінюється. Замість того, щоб зосередитися на створенні умов для добровільної сплати податків та полегшенні ведення бізнесу, податкова служба продовжує працювати в режимі «податкової міліції», головним завданням якої є виконання плану надходжень будь-якою ціною.

Запропоноване урядом підвищення податкового навантаження на населення та приватний бізнес може дати короткостроковий ефект у вигляді збільшення надходжень до бюджету. Однак, ця тактична міра, спрямована на короткострокове збільшення надходжень до бюджету, може призвести до серйозних негативних наслідків вже у середньостроковій перспективі 2-3 років. Найбільш загрозливими з них є прогресуюча тінізація економіки та суттєве уповільнення зростання ВВП внаслідок зниження ділової активності та інвестиційної привабливості країни. Ці фактори у своїй сукупності можуть створити замкнене коло економічного спаду, де падіння офіційних доходів призводитиме до подальшого збільшення податкового навантаження на сумлінних платників, що, в свою чергу, стимулюватиме ще більшу тінізацію та економічний застій.

Замість простого підвищення податків, уряду слід зосередитися на більш системних заходах, які не лише забезпечать стабільні надходження до бюджету, але й стимулюватимуть економічний розвиток.

Першочерговим завданням має стати посилення боротьби з тіньовою економікою. Замість того, щоб збільшувати тиск на сумлінних платників податків, уряд повинен зосередитися на виведенні з тіні тих, хто системно використовує схеми, або ухиляється від сплати податків. Це може бути досягнуто шляхом вдосконалення системи електронного адміністрування, що ускладнить можливості для маніпуляцій, та посилення відповідальності за ухилення від оподаткування з одночасним створенням стимулів для добровільного виходу бізнесу з тіні.

Другим важливим завданням є реальна реформа Державної податкової служби.

Першочерговим кроком має стати проведення прозорого та неупередженого конкурсу на посади керівництва ДПС, включаючи голову служби та його заступників. Цей конкурс повинен проводитися за участі міжнародних експертів та представників громадськості, що забезпечить об'єктивність відбору та мінімізує ризики політичного впливу. Крім того, необхідно впровадити систему ключових показників ефективності (КПІ) для оцінки роботи як керівництва, так і рядових співробітників ДПС. Ці КПІ мають базуватися не на кількості проведених перевірок чи сумі донарахованих податків, а на рівні добровільної сплати податків та задоволеності платників податків якістю обслуговування. Важливим аспектом реформи має стати діджиталізація процесів адміністрування податків, що дозволить мінімізувати людський фактор та знизити корупційні ризики. Необхідно також переглянути підходи до навчання та підвищення кваліфікації працівників ДПС, зосередившись на розвитку навичок аналітичної роботи та клієнтоорієнтованого підходу. Нарешті, слід запровадити механізми зовнішнього аудиту діяльності ДПС, що підвищить довіру з боку суспільства. Реалізація цих заходів дозволить трансформувати ДПС з фіскального органу на сервісну службу, орієнтовану на підтримку сумлінних платників податків та ефективне виявлення схем ухилення від оподаткування.

Наступним пріоритетом має стати стимулювання інвестицій та розвитку виробництва. Податкова система повинна заохочувати інвестиції та розвиток реального сектору економіки. Можливі заходи включають впровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток, що стимулюватиме компанії реінвестувати прибуток у розвиток бізнесу. Також варто розглянути запровадження прискореної амортизації для інвестицій у нове обладнання та технології, а також розробку системи податкових стимулів для пріоритетних галузей економіки, зокрема, для високотехнологічних виробництв та ІТ-сектору.

Важливою складовою реформи має стати перегляд спрощеної системи оподаткування. Замість того, щоб просто збільшувати

податкове навантаження на ФОПів, необхідно провести комплексну реформу цієї системи. Це може включати впровадження ефективних механізмів контролю за дотриманням критеріїв перебування на спрощеній системі та перегляд переліку видів діяльності з урахуванням сучасних економічних реалій.

Реформа системи соціальних внесків також потребує уваги. Високі ставки єдиного соціального внеску (ЄСВ) є одним з факторів, що стимулюють тіньову зайнятість. Необхідно розглянути можливість поступового зниження ставки ЄСВ з одночасним розширенням бази його нарахування, впровадження диференційованих ставок ЄСВ залежно від рівня заробітної плати, а також перегляду системи пільг зі сплати ЄСВ з метою їх оптимізації та підвищення адресності.

Нарешті, важливим аспектом реформи є вдосконалення системи місцевих податків і зборів. В рамках децентралізації важливо забезпечити місцеві бюджети стабільними джерелами доходів. Це може включати розширення повноважень місцевих органів влади щодо встановлення ставок місцевих податків і зборів у визначених законом межах, вдосконалення системи оподаткування нерухомості, зокрема, перехід до оцінки на основі ринкової вартості, а також розробку механізмів стимулювання місцевих органів влади до розширення податкової бази та підвищення ефективності збору податків.

Лише за умови системного підходу до реформування податкової системи Україна зможе створити міцну фінансову базу для фінансування Сил оборони та післявоєнного відновлення та реалізації свого економічного потенціалу. Це складне завдання, але його успішне виконання є критично важливим для майбутнього країни. Замість простого «латання дір» у бюджеті шляхом підвищення податків, Україні потрібна комплексна податкова реформа, яка б стимулювала економічну активність, заохочувала інвестиції та створювала умови для сталого розвитку. Така реформа вимагатиме політичної волі, експертного підходу та готовності до складних, але необхідних (https://censor.net/ua/blogs/3500975/pershochergovim_

zavdanniyam_ma_staty_posilennya_borotbi_z_tnovoyu_ekonomkoyu). – 2024. – 22.07).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Сергій Захарін, державний секретар Міністерства освіти і науки України (2021–2023), доктор економічних наук, професор

«Візія майбутнього освіти і науки України»: минує рік...

Рік тому – у липні 2023 року – Міністерство освіти і науки України проголосило про чергову «епохальну перемогу» – розроблено так звану «Візію майбутнього освіти і науки України». З документом можна ознайомитися тут.

Щоправда, нічого не відомо про презентацію «Візії...» Президенту України, уряду України, парламенту України або профільному парламентському комітету. Відтак, можна зробити припущення, що вищі органи держави, які беруть участь у формуванні освітньої політики, не знайомі з положеннями цього документу.

Це і не дивно, оскільки жодних реальних правових наслідків цей документ створити не може, адже його розробка та імплементація не передбачена ані законом України «Про центральні органи виконавчої влади», ані законом «Про освіту», ані Регламентом Кабінету Міністрів України, ані положенням про Міністерство освіти і науки України.

Відповідно до частини четвертої статті 5 закону України «Про освіту», документами державного прогнозування і стратегічного планування розвитку освіти є прогноз розвитку освіти України, стратегія розвитку освіти України, відповідні державні, регіональні та місцеві цільові програми, плани діяльності у сфері освіти органів влади.

Про «Візію...» – ані слова.

На мою думку, розробка та оприлюднення документу під назвою «Візія...» – це виключно піарно-іміджевий жест, спрямований на формування у суспільства переконання про високу результативність нової команди міністерства.

Однаке, з нагоди річниці, давайте знову перечитаємо зміст «Візії...» і на основі відомих фактів спробуємо зробити відповідні висновки. Зокрема – чи виконуються керівництвом міністерства проголошені у «Візії...» настанови та гасла?

«Якого ми прагнемо майбутнього?» – автори документу поставили таке амбіційне запитання і винесли його у заголовок одного з перших розділів «Візії...».

(Здалося, що автори документу недвозначно натякають про своє жертвне служіння, добровільно взявши на себе відповідальність за наше майбутнє).

Написано: «Для освітян і науковців – гідні умови праці, справедливу оплату, нову парадигму навчання та особистісного розвитку, підтримку ментального здоров'я».

Правда: умови праці освітян і науковців не змінилися; систему оплати праці не можна визнати справедливою; розмір заробітної плати суттєво не збільшився; про «нову парадигму навчання та особистісного розвитку» – нічого не чути.

Написано: «Для дорослих – освіту, яка гарантуватиме безперервність навчання впродовж життя, даватиме впевненість і стійкість у часи змін, можливість здобути нові кваліфікації та змінити професійний шлях, підвищити рівень якості життя».

Правда: керівництво Міністерство усунулося від супроводження проєкту Закону України «Про освіту дорослих» (відомості про його рух взагалі «випали» з інформаційного простору); система перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів не модернізована; сертифікат про підвищення кваліфікації можна «придбати» через електронну переписку.

Написано: «Для дітей – свободу вибору, широкі можливості для самореалізації, безпеку, сучасний простір для навчання та розвитку, високу якість освіти і безбар'єрність».

Правда: кількість найпростіших укриттів у закладах освіти суттєво не збільшилася; звітні дані про «сучасний простір для навчання та розвитку» відсутні; базікання про «якість освіти» зазвичай застосовується лише тоді,

коли заступник міністра оголошує про закриття якогось університету.

Написано: «У центрі уваги – особистість на різних етапах життя. Наше завдання – побудувати систему освіти і науки, що поважає кожного учасника процесу, надає широкі можливості для розвитку та реалізації його потенціалу».

Правда: громадськість розкритикувала недолугі спроби обмежити окремим учням доступ до середньої освіти (йдеться, зокрема, про наказ від 13.06.2024 № 850); цілий рік триває недолуга колотнеча із запровадженням так званих «освітніх грантів»; «можливості» насправді лише звужуються (зокрема, скасовано вступ на контракт на денну форму аспірантури).

Написано: «Освіта для людини – формування цілісної і ціннісної особистості та професіонала. Нам важливо підтримувати культуру довіри та взаємоповаги, а також допомогти кожній людині знайти свій шлях в освіті та житті».

Правда: «довіра та взаємоповага» залишається під сумнівом (керівництво міністерства не провело жодної широкої прес-конференції, а також не бере участі у засіданні Громадської ради при міністерстві); прагнення до «формування цілісної і ціннісної особистості» не конкретизовано у нормативно-правових актах; слова про допомогу «кожній людині знайти свій шлях в освіті та житті» є сумнівними з огляду на зміну умов вступу до аспірантури під час самого вступу.

Попередній висновок: «Візія...» є документом, у якому написані різнобарвні красиві гасла, при цьому ці гасла геть зовсім не беруться до уваги навіть тими, хто їх написав (вигадав).

Звісно, якщо на ці гасла не зважають навіть автори документу – не можна сподіватися, що навколо цього документу зможуть об'єднатися якісь освітні або наукові спільноти.

Ще один аспект. Відповідно до частини третьої статті 5 Закону України «Про освіту», державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів,

статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства.

Ані під час розробки «Візії...», ані протягом року після її оприлюднення представники керівництва міністерства так і не спромоглися повідомити – результати яких саме досліджень покладено в основу, який саме вітчизняний та іноземний досвід опрацьовано, які саме прогнози враховано, які статистичні дані та індикатори розвитку взято до уваги.

Відтак, можемо зробити обґрунтоване припущення, що жодної аналітичної роботи під час підготовки проєкту «Візії...» проведено не було. Все ґрунтувалося винятково на порадах піарників, інтуїції виконавців та на бажанні «зробити красиву картинку».

Казку про «Візію...» та її необхідність, скоріш за все, було запущено в інформаційний простір виключно для того, аби продемонструвати суспільству «удавану активність» – начебто щось робиться, начебто щось обговорюється, начебто є якісь думки, начебто у керівництва є якесь стратегічне бачення і начебто це бачення конче важливе для успішного майбутнього країни і майбутнього кожного індивіда.

Натомість, не дивлячись на наявність «Візії...» та її істеричного інформаційного супроводження рік тому, уважних спостерігачів турбує хронічна наявність в освітньому середовищі різноманітних скандалів. Найбільшу хвилю гучних скандалів, які подекуди навіть переросли у форму акцій протестів, спровокували анонси про так звану «модернізацію мережі закладів вищої освіти». Гучне слово «модернізація» на практиці означає ліквідацію кількох університетів з наступною «передачею» їхнього майна до інших. Є обґрунтовані побоювання, що на словоблудді про реформу вищої освіти купка ділків розраховує добряче погріти руки.

На мою думку, міністерство має не займатися формуванням документів, які не передбачені законодавством («візія», «бачення», «дизайн-проєкт», «фасилітація», «платформа» тощо), а вжити ефективних заходів для організації підготовки проєкту Стратегії розвитку освіти України.

Тим більше, що для проведення цієї роботи є міцна правова база. Виходячи із змісту пункту 1 статті 64 Закону України «Про освіту», центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки розробляє стратегію розвитку освіти України, інші стратегічні документи, державні цільові програми у сфері освіти і науки та бере участь у їх реалізації.

У червні 2023 року Міністерство освіти і науки заявило, що зібрало «на платформі» 1700 експертів та експерток «до роботи над стратегією трансформації освіти і науки».

Ці експерти та експертки (якщо вони реально існують) повинні були сформулювати пропозиції щодо «наповнення» проєкту Стратегії реальним змістом. Йдеться, зокрема, про виконання припису пункту 2 § 57 Регламенту Кабінету Міністрів України, який передбачає, що стратегія повинна містити:

опис проблем, які обумовили її прийняття, і нормативно-правових актів, що діють у відповідних сферах;

аналіз поточного стану справ, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем;

стратегічні цілі та показники їх досягнення; завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей, етапи їх виконання, очікувані результати на кожному етапі, з відображенням запланованого темпу досягнення цільових показників та орієнтовного обсягу необхідних фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів;

порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації стратегії та звітування;

операційний план реалізації стратегії на трирічний період.

Минув рік, але відомостей про результати роботи 1700 експертів та експерток, які «записалися на платформі», не оприлюднено. Станом на сьогодні Міністерство освіти і науки не представило проєкту Стратегії розвитку освіти України ані на розсуд громадськості, ані на розсуд колег з інших міністерств і відомств, ані на розсуд політичного керівництва держави.

У абзаці четвертому статті 70 Закону України «Про освіту» визначено, що на Всеукраїнському з'їзді учасників освітнього

процесу та їх об'єднань схвалюється стратегія розвитку освіти України на відповідний період та вирішуються інші питання, передбачені спеціальними законами.

Скоріш за все, керівництво міністерства чудово розуміє, що не зможе якісно організувати проведення Всеукраїнського з'їзду учасників освітнього процесу та їх об'єднань. А тому вирішили просто не «заморочуватися» із розробкою проекту Стратегії і просто не виконувати свою роботу.

Знову ж таки, боюся помилитися, але скоріш за все мантра про «1700 експертів та експерток» була вигадана виключно для того, аби створити в інформаційному просторі ілюзію про наявність «загальної підтримки» з боку освітньої спільноти. Можливо, про цей «непересічний успіх» навіть доповіли високому начальству. А працювати над документом – тобто займатися вдумливою інтелектуальною працею – ніхто і не планував апріорі.

Роздавати «паркетні інтерв'ю», виступати на форумах за донорські кошти, відвідувати фуршети, перебувати у нескінченних закордонних вояжах – значно легше і комфортніше.

P.S. У цій статті відображено лише позицію автора. Висновки та фактичні твердження, наведені у цій статті, не відображають позиції державних органів, установ, організацій (<https://osvita.ua/blogs/92584/>). – 2024. – 19.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Митні пільги на ввезення товарів для потреб протидії технічним розвідкам та для розмінування, а також енергетичного обладнання, скасування переходу на літній час, паралельний імпорту лікарських засобів, розподіл справ ліквідованого ОАСК – детально про усі 17 розглянутих Верховною Радою законів 16 липня:

1. Постановою 11105 затвердили Звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради

України з питань розслідування можливих фактів порушень законодавства України щодо фінансування лікування та реабілітації військовослужбовців у медичних закладах про виконану роботу за шість місяців її діяльності.

2. Постановою 11401 взяли до відома звіт Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги про виконану роботу та завершили роботу Комісії; утворити Тимчасову спеціальну комісію з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги у складі: Голова Комісії – Олександра Устінова (Голос), Заступник Голови – Олександр Завітневич (СН), члени Комісії: Вадим Галайчук, Леся Забуранна, Юрій Мисягін, Галина Михайлюк, Анастасія Радіна, Олена Хоменко, Єгор Чернів, Олена Шуляк (усі – СН), Павло Бакунець (група «ДОВІРА»), Тарас Батенко («За майбутнє»), Сергій Власенко (Батьківщина), Михайло Папів (група «Платформа за життя та мир»), Ахтем Чийгоз (ЄС).

3. Законопроект 11310, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували встановити довгострокові цілі кліматичної політики держави, такі як досягнення кліматичної нейтральності України та скорочення викидів парникових газів щонайменше на 65% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року, та середньострокові цілі, зокрема збільшення частки використання відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива, збільшення обсягів парникових газів, що видаляються з атмосферного повітря. Для досягнення зазначених цілей запропонували, зокрема, запровадити можливість екологічного податку (який установлюватиметься окремо Податковим кодексом), стимулювати стале низьковуглецеве виробництво, сприяти розвитку ринку «зелених» робочих місць, підвищити стандарти енергоефективності, передбачити можливість державної допомоги для низьковуглецевого розвитку шляхом виділення грантів, субсидій, низьковідсоткових кредитів, причому конкретний порядок

такої допомоги визначатиметься Кабінетом Міністрів.

4. Законом 11258, прийнятим у цілому, тимчасово, на період дії воєнного стану в Україні, звільнили від оподаткування ПДВ операції з ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту матеріалів, вузлів, агрегатів, устаткування та комплектувальних виробів, у тому числі машинокомплектів, що ввозяться суб'єктами господарювання для використання у власній виробничій діяльності з виробництва та/або ремонту активних засобів протидії технічним розвідкам та машин механізованого розмінування, а також тактичних навушників спеціального військового призначення, а також тимчасово, на період дії воєнного стану в Україні, але не довше ніж до 01.01.2026 року, товарів, які сприяють відновленню енергетичної інфраструктури України.

5. Законом 11259, прийнятим у цілому, тимчасово, на період дії воєнного стану в Україні, звільнили від оподаткування ввізним митом матеріалів, вузлів, агрегатів, устаткування та комплектувальних виробів, у тому числі машинокомплектів, що ввозяться суб'єктами господарювання для використання у власній виробничій діяльності з виробництва та/або ремонту активних засобів протидії технічним розвідкам та машин механізованого розмінування, а також тактичних навушників спеціального військового призначення, а також тимчасово, на період дії воєнного стану в Україні, але не довше ніж до 01.01.2026 року товарів, які сприяють відновленню енергетичної інфраструктури України.

6. Законом 11355, прийнятим у цілому, впровадили інтегрований довкіллевий дозвіл та єдиний державний реєстр таких дозволів, на основі застосування найкращих доступних технологій та методів управління згідно з Директивою 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (інтегроване запобігання і контроль забруднень).

7. Законом 4201, прийнятим у цілому за результатом повторного розгляду з урахуванням доопрацювань, визначили порядок обчислення часу в Україні, скасували перехід на літній час.

8. Законом 11257, прийнятим у цілому, встановили, що під час дії воєнного стану передислокацію військових частин, а також військових навчальних закладів, установ та організацій Збройних Сил України до рівня з'єднання здійснювати за рішенням Генерального штабу Збройних Сил України за погодженням з Міністерством оборони України.

9. Законом 9490, прийнятим у цілому, ввели в законодавство поняття Стратегії інтегрованого управління кордонами – документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України з метою визначення пріоритетних напрямів державної політики у сфері охорони та захисту державного кордону України, стратегічних цілей розвитку та очікуваних результатів їх досягнення з урахуванням створення і підтримання балансу між забезпеченням належного рівня прикордонної безпеки і збереженням відкритості державного кордону України для законного транскордонного співробітництва, а також для осіб, які подорожують, а також впровадити засади розроблення та прийняття Стратегії.

10. Законом 9316, прийнятим у цілому, передбачили можливість під час дії воєнного стану поновлення у званні військовослужбовців, позбавлених у минулому військових звань у дисциплінарному порядку, за зразкове виконання службових обов'язків та бойових завдань задля використання їх професійних, організаторських здібностей, військової та спеціальної підготовки, бойового досвіду.

11. Законом 11173, прийнятим у цілому, дозволили ввозити лікарські засоби як паралельний імпорт у встановленому законодавством в порядку; до моменту створення спеціального центрального органу повноваження щодо ведення Державного реєстру лікарських засобів, що паралельно ввозяться на територію України, ведення Державного реєстру введених в обіг лікарських засобів, видачі дозволу на паралельний імпорт та інші контрольні повноваження щодо таких лікарських засобів надали Державній службі з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

12. Постановою 11384, здійснивши перерозподіл видатків бюджету, з 1 липня 2024 року збільшили на 50% загальний місячний фонд для оплати праці помічників-консультантів народного депутата України – до 43,8 прожиткових мінімумів для працездатних осіб на 1 січня календарного року (а саме – до 132 626,40 грн).

13. Законопроектом 11322, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували звільнити військовослужбовців від кримінальної відповідальності за самовільне залишення військової частини (СЗЧ) та дезертирство, якщо це трапилося вперше, і порушник до закінчення досудового розслідування заявив про свій намір повернутися до військової частини або місця служби для продовження проходження військової служби, а командир надав згоду на продовження проходження військової служби такою особою.

14. Законом 10244, прийнятим у цілому, запровадили алгоритм розгляду судових рішень, які мали бути розглянуті в ліквідованому Окружному адміністративному суді міста Києва, зокрема передати нерозподілені справи з Київського окружного адміністративного суду до інших окружних адміністративних судів України шляхом автоматизованого розподілу.

15. Євроінтеграційним законопроектом 9596, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували внести зміни до Податкового кодексу України, якими встановити з 1 січня 2025 року ставку 0 гривень екологічного податку за викиди двоокису вуглецю, що утворюються при спалюванні біопалива установками, які використовують біопаливо як єдиний вид палива та які внесено до реєстру установок, що використовують біопаливо як єдиний вид палива.

16. Законопроектом 11321, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували надати гарантії та закріпити права щодо вільного пересування в період комендантської години журналістам та працівникам медіа, які акредитовані при Збройних Силах України та/або інших складових сил оборони; передбачити, що уже існуючі норми щодо звільнення від відповідальності розповсюджуються не тільки

на суб'єктів у сфері медіа та їх працівників, а й на осіб, які виконують роботу за цивільно-правовим договором для медіа, а також що звільнення від відповідальності суб'єктів у сфері медіа та їх працівників можливе не тільки за дослівне відтворення публічних виступів чи повідомлень юридичних осіб, державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, народних депутатів України, кандидатів на виборні посади, а й за переказ без спотворення суті таких виступів чи повідомлень, а також що суб'єкти у сфері онлайн-медіа звільняються від відповідальності за поширення недостовірної інформації, а також інформації, заборона поширення якої передбачена деякими іншими положеннями Закону «Про медіа», якщо така інформація була поширена користувачами у розділах для коментування чи розміщення користувацьких публікацій на веб-сайті чи веб-сторінці такого медіа, за умови що суб'єкт у сфері онлайн-медіа обмежив доступ до такої інформації впродовж трьох робочих днів не тільки з моменту отримання відповідної скарги чи припису Національної ради, а й з моменту отримання ухвали про відкриття відповідного провадження судом.

17. Законопроектом 11153, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували передбачити обов'язок суб'єктів у сфері медіа укладати договори страхування життя, здоров'я, працездатності журналістів та інших своїх працівників від нещасного випадку за класом страхування 1 на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповані території України (https://censor.net/ua/blogs/3500019/mytni_pilgy_na_vvezennya_tovariv_dlya_potreb_protydyi_tehnichnym_rozvidkam_ta_dlya_rozminuvannya_a). – 2024. – 16.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Перше читання законопроектів про пріоритетне право окремих категорій ВПО

на отримання компенсацій за програмою «Відновлення та про інвентаризацію житла для ВПО і створення відповідної інформаційної бази і мапи, а також: декларативний характер дозволів на певні види господарської діяльності під час воєнного стану, вдосконалення інституту старост – детально про усі 15 розглянутих Верховною Радою законів 17 липня

1. Законом 9633, прийнятим у цілому, віднесли до замовників, які здійснюють закупівлі відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», також і Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та їхні територіальні органи.

2. Законом 7331, прийнятим у цілому, встановили, що протягом дії поточного воєнного стану право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності може набуватися суб'єктом господарювання на підставі подання на безоплатній основі до відповідних дозвільних органів декларації про провадження господарської діяльності без отримання документів дозвільного характеру, з можливістю подати таку Декларацію у будь-якому ЦНАП-і або онлайн. Декларація про провадження господарської діяльності є чинною у період дії воєнного стану та до кінця календарного року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, але не менше трьох місяців з дня його припинення чи скасування. Кабінет Міністрів визначатиме порядок подання декларації, перелік відомостей, які вносяться до декларації, та перелік видів господарської діяльності, які не можуть здійснюватися суб'єктами господарювання на підставі подання такої декларації. Крім того, строкові ліцензії, строк дії яких закінчується у період дії воєнного стану, вважаються такими, дію яких продовжено на період дії воєнного стану та до кінця календарного року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, але не менше трьох місяців з дня його припинення чи скасування.

3. Законом 9518, прийнятим у цілому, визначили випадки, коли сільський, селищний,

міський голова може призначити на посаду старосту одноосібно, визначили додатковий критерій для утворення старостинських округів, де поряд з кількістю населення врахували також щільність населення на відповідній території, встановили можливість дистанційного проведення громадських обговорень, метою яких є погодження кандидатури старости місцевою громадою, а також діджиталізованої процедури звітування старости перед громадою та місцевою радою, розширили повноваження старости, зокрема щодо участі на засіданнях органів самоорганізації населення, спростили процедуру звільнення старости з посади за його заявою у разі окупації (оточення) відповідного старостинського округу.

4. Законом 10274, прийнятим у цілому, виправили технічні недоліки (допущені помилки) у окремих статтях КПК.

5. Визнали невідкладним та скоротили строки на внесення альтернативних законопроектів (без розгляду по суті) щодо законопроекту 11396, яким пропонується надати право Мінінфраструктури за погодженням з Мінфіном здійснювати правочини з борговими зобов'язаннями, які виникли за запозиченнями, залученими у 2021 році під державні гарантії з метою фінансового забезпечення розвитку мережі та утримання автомобільних доріг загального користування державного значення, на умовах, що визначає КМУ, із правом Мінінфраструктури залучати суб'єктів господарювання для надання юридичних, консультаційних, агентських та інших послуг, необхідних для здійснення таких правочинів, в межах бюджетних призначень на обслуговування боргових зобов'язань, що виникли за запозиченнями, залученими під державні гарантії.

6. Законопроектом 10167, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували передачу з державної у комунальну власність окремого індивідуально визначеного майна, закріпленого за підприємством, установою, організацією, здійснювати, зокрема, за рішенням органів, уповноважених управляти державним майном, або самоврядних організацій, і погоджувати з центральним органом виконавчої

влади з питань економічної політики, а також з підприємством-балансоутримувачем.

7. Законопроектом 11028, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували надати пріоритетне право на отримання компенсацій за знищені об'єкти нерухомого майна за програмою «Відновлення внутрішньо переміщеним особам з числа категорій громадян, які: досягли пенсійного віку; мають на утриманні дитину віком до шести років; мають на утриманні двох неповнолітніх дітей; мають на утриманні дитину з інвалідністю; виховують без одного з подружжя дитину віком до 14 років; є особами з інвалідністю III групи.

8. Законопроектом 11281, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували визначити механізм проведення інвентаризації (обстеження) усіх об'єктів нерухомого майна, придатних для проживання ВПО, та створити інформаційну базу даних об'єктів нерухомого майна для проживання ВПО, де буде збиратись інформація про об'єкти державної, комунальної та, за бажанням власника, приватної форми власності, які використовуються або можуть бути використані для проживання ВПО, зокрема про їхній стан, причому вся інформація буде публічно доступною у вигляді інтерактивної мапи. Крім того, запропонували передбачити, що під час дії воєнного стану та протягом трьох років після його припинення чи скасування майно освітніх закладів різної спеціалізації та видів (професійної, професійно-технічної, дошкільної, вищої освіти і т.д.), яке не використовується за призначенням 12 місяців поспіль, надається в оренду для проживання ВПО у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Також змінами до Закону України «Про оренду державного та комунального майна» запропонували встановити, що право на отримання в оренду державного та комунального майна без проведення аукціону матимуть державні та комунальні підприємства, громадські та благодійні організації, які забезпечують проживання ВПО, доручивши уряду встановити пільгові умови розрахунку орендної плати за державне та комунальне майно для таких орендарів.

9. Законопроектом 11057, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували встановити, що під час публічних закупівель документи з інформацією про ціни на будівельні матеріали мають обов'язково публікуватися у загальному доступі, та бути невіддільним додатком до договору з проведення ремонтних робіт та робіт з будівництва, а також встановити, що у документах обов'язково має бути така інформація про матеріали: найменування, характеристики, одиниця виміру, відпускна ціна, кількість, вартість транспортування та заготівельно-складські витрати.

10-11. Не вистачило голосів на прийнятті законопроектів 7386 та 7386-1 (вони вважаються відхиленими), якими пропонувалось впровадити міжнародні стандарти оцінки в національну практику, визнати за спрощеною процедурою іноземні кваліфікаційні документи оцінювачів на території України, запровадити єдину методологічну базу, яка забезпечить однакові підходи в роботі для оцінювачів та судових експертів, впровадити електронну форми звітів про оцінку, оновити Державний реєстр оцінювачів та створити Державний реєстр звітів з оцінки державного та комунального майна.

12. Не вистачило голосів на прийнятті законопроекту 11069 (він вважається відхиленим), яким пропонувалось встановити, що договори про будівництво нового житла, завершення недобудованого чи реконструкцію пошкодженого на землях державної та комунальної власності будуть укладатись із переможцями онлайн-аукціонів у дворівневій електронній торговій системі, змінити механізм визначення гарантійного внеску, якщо хоча б один аукціон з продажу об'єкта приватизації визнаний таким, що не відбувся, удосконалити підхід приватизації об'єктів державної та комунальної власності, переданих в оренду, доповнивши його положеннями щодо надання переважного права орендаря та надання йому можливості придбання орендованого об'єкта за ціною, що є найбільшою із запропонованих учасниками аукціону.

13. Не вистачило голосів на прийнятті законопроекту 11071 (він вважається

відхиленням), яким пропонувалось включити до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, майно державних і комунальних закладів освіти, яке більше трьох років не використовується в освітній діяльності, уточнити визначення терміну “реєстраційний внесок” та усунути подвійне трактування щодо визначення його розміру, доповнити перелік суб'єктів, які мають право на оренду державного та комунального майна без проведення аукціону, суб'єктами, які повинні мати таке право відповідно до норм інших законів України, врегулювати питання страхування майна та відшкодування витрат на утримання орендованого майна та надання комунальних послуг при оренді майна.

14. Не включили до порядку денного законопроект 11139, яким пропонується визначити, що дія мораторію на застосування примусової реалізації майна розповсюджується на господарські товариства, у статутних капіталах яких частка держави становить 50 і більше відсотків (за чинною редакцією відповідного припису – 25 і більше відсотків), та щодо цих товариств, а також державних підприємств діє протягом 3 років з моменту набрання чинності таким Законом, закріпити основні вимоги до електронних аукціонів з реалізації такого майна, зокрема: вид аукціонів, вимоги до повторних аукціонів; особливості визначення переможців електронних аукціонів та оформлення результатів таких аукціонів, запровадити, що реалізація арештованого майна здійснюється шляхом проведення електронних аукціонів (публічних торгів) в електронній торговій системі.

15. Не включили до порядку денного законопроект 11059, яким пропонується привести норми ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» у відповідність до вимог ЗУ «Про адміністративну процедуру», з метою забезпечення захисту прав та інтересів юридичних осіб, які мають намір виконувати функції організації колективного управління (https://censor.net/ua/blogs/3500181/pershe_chytannya_zakonoproektiv_pro_prioritetne_pravo_okremyh_kategoriyi_vpo_na_otrymannya_kompensatsiyi). – 2024. – 17.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: український журналіст, головний редактор інтернет-порталу Цензор.нет

Закон про... порятунок корупціонерів

Українські воїни йдуть на смерть заради захисту держави, а Слуги народу у Києві замість порятунку воїнів проголосували закон про... порятунок корупціонерів!

18 липня фракція Слуга народу у Верховній Раді проголосувала закон 11340, який дозволяє будь-якому корупціонеру, якого спіймали на хабарі миттєво відкупатись, укладаючи на певну суму угоду зі слідством, причому після укладання угоди слідство має припинитись, і встановлювати інших фігурантів справи слідчим забороняється!

Тобто сенс закону такий – як тільки НАБУ та САП затримують на хабарі чергового Слугу народу, він миттєво укладає угоду, платить кошти, стає невинним та невідповідним, і слідство вже не має право щось розслідувати, не можна шукати з ким ділився хабарник, хто його дахував, хто дозволяв. Фактично, розслідування хабарів буде швидко обмежуватись одним депутатом або держслужбовцем!

Такої норми нема в жодній демократичній країні світу.

Проти цього закону виступили усі наші західні партнери.

Проти цього офіційно виступили детективи НАБУ.

Проти цього офіційно виступили прокурори САП.

Проти цього офіційно виступив антикорупційний комітет Верховної Ради.

Але сьогодні більшістю голосів фракції Слуга народу законопроект був ухвалений, 231 депутат проголосували «за».

На фронті нема дронів, держава не купляє, нема фортифікацій, не вистачає боєприпасів, машин, людей, та всього. Гинуть люди, щодня, багато десятків людей.

А нахабні негідники під куполом у Києві отримали команду з офіса, і рятують Зеленського

та його партію від кримінальних справ. В той час як сам Зеленський робить промови, щоб західні партнери дали Україні більше грошей.

18 липня Верховна Рада реально зрадила національним інтересам під час війни, зганьбила державу. Зеленський має відмінити рішення своєї партії і негайно накласти вето на цей ганебний закон (https://censor.net/ua/blogs/3500365/zakon_11340_dozvolya_budyakomu_koruptsoneru_mittvo_vdkupatis). – 2024. – 18.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Підвищення акцизів на бензин, дизель і автогаз, дозвіл призупиняти виплати за зовнішнім державним боргом до 1 жовтня 2024 року, декриміналізація крадіжки до 3000 грн, наглядова та експертна ради в Національному музеї Голодомору-геноциду – детально про усі 14 законів, розглянутих Верховною Радою 18 липня

1. Законом 11256-2, прийнятим у цілому, запровадили термін «проміжні продукти» як вина та інші зброджені напої, фактична міцність яких від 1,2% до 22% об'ємних одиниць етилового спирту, передбачили збільшення ставки акцизного податку з 8,42 до 12,23 грн за 1 л для таких продуктів, запровадили поступове підвищення ставок акцизного податку на пальне, ураховуючи їх мінімальний рівень відповідно до Директиви 2003/96/ЄС:

на бензини (за 1000 літрів):

(чинна ставка – 213,50 євро)

з 1 вересня 2024 року – 242,6 євро

з 1 січня 2025 року – 271,7 євро

з 1 січня 2026 року – 300,8 євро

з 1 січня 2027 року – 329,9 євро

з 1 січня 2028 року – 359 євро

на дизельне пальне (за 1000 літрів):

(чинна ставка – 139,50 євро)

з 1 вересня 2024 року – 177,60 євро

з 1 січня 2025 року – 215,70 євро

з 1 січня 2026 року – 253,80 євро

з 1 січня 2027 року – 291,90 євро

з 1 січня 2028 року – 330 євро

на автогаз (за 1000 літрів):

(чинна ставка – 52 євро)

з 1 вересня 2024 року – 148 євро

з 1 січня 2025 року – 173 євро

з 1 січня 2026 року – 198 євро

з 1 січня 2027 року – 223 євро

з 1 січня 2028 року – 250 євро.

Фактично до ціни 1 літру бензину та дизелю з 1 вересня буде додано 2 грн, автогазу – 4,5 грн. Всі отримані кошти підуть на грошове забезпечення військових.

2. Законопроектом 11131, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували відновити дію норм Бюджетного кодексу щодо складання прогнозів місцевих бюджетів на середньостроковий період (3 роки), передбачити особливості складання таких прогнозів для територій, де ведуться активні бойові дії або тимчасово окупованих рф, унормувати право місцевих рад надавати місцеві гарантії суб'єктам господарювання комунального сектору економіки, запровадити подання Казначейством щомісячної інформації про стан місцевих боргів та гарантованих місцевими радами.

3. Законом 11396, прийнятим у цілому, надали Мінфіну дозвіл призупиняти виплати за зовнішнім державним боргом Укравтодору (700 млн дол + відсотки) до 01 жовтня 2024 року, а також дозволили перевести борг Держагентства з відновлення Мінінфраструктури до державного бюджету (більше інформації в моєму Телеграм каналі – <https://t.me/frolovProParliament/783>).

4. Євроінтеграційним законопроектом 11340, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували щодо корупційних правопорушень застосовувати штраф як додаткове покарання у разі укладення угоди про визнання винуватості у випадках, коли таке покарання не передбачено в санкції статті, дозволити укладення і затвердження угоди про визнання винуватості з покаранням у вигляді позбавлення волі на менший строк, ніж передбачає Кримінальний кодекс, за умови підтвердженого викриття підозрюваним

чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні корупційного кримінального правопорушення та/або повного або часткового відшкодування ним завданого збитку.

5. Законопроектом 11335, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували спростити процедуру зміни цільового призначення особливо цінних земель та земельних лісових ділянок з метою їх використання для розміщення і постійної діяльності військових частин, інших військових формувань, із заборорою подальшої зміни цільового призначення таких земельних ділянок та будівництва на них об'єктів соціально-культурного призначення, житла для військовослужбовців, а також соціального та доступного житла.

6. Євроінтеграційним законопроектом 11063-д, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували розширити коло користувачів Державного аграрного реєстру, визначити його правовий статус, об'єкти Державного аграрного реєстру та види реєстрової інформації, яка обробляється в ньому, повноваження Мінагрополітики в цій сфері, права та обов'язки користувачів реєстру та особливості його функціонування в умовах надзвичайного або воєнного стану.

7. Законом 10361, прийнятим у цілому, впровадили в Національному музеї Голодомору-геноциду наглядову та експертну раду, визначили їхні повноваження.

8. Усунули неузгодженості у прийнятому 16 липня законопроекті 11173, яким дозволили ввозити лікарські засоби як паралельний імпорт у встановленому законодавством в порядку.

9. Законом 11271, прийнятим у цілому, встановили порядок дій пошту під час поховання урни з прахом загиблого (померлого) військовослужбовця та іншої особи за загальною та спеціальною церемонією.

10. Законом 11068, прийнятим у цілому, підвищили межу криміналізації крадіжки з 302 грн. до 3028 грн., посилили відповідальність за дрібну крадіжку: адміністративний штраф до 5100 грн. (за повторну – до 10200 грн., за третю і більше – 17000 грн.), або громадські роботи до 40 годин (за повторну – 60 годин), або виправні

роботи до 1 місяця (за повторну – до 2 місяців), або адміністративний арешт від 5 до 10 діб (за повторну – від 10 до 15 діб, за третю і більше – 15 діб).

11. Законом 11168, прийнятим у цілому, розширили повноваження керівника САП, а саме надали право наказом призначати прокурорів САП для нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності (усунули прогалину в законі).

12. Направили на повторне друге читання законопроект 10242, яким пропонується встановити відповідальність під час дії воєнного стану у вигляді позбавлення волі до 8 років з позбавленням права обіймати певні посади за: (i) створення/використання/розповсюдження шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу інформаційно-комунікаційних систем, (ii) несанкціонований збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в інформаційно-комунікаційних системах, в тому числі публічних електронних реєстрах, (iii) несанкціоновану зміну, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в інформаційно-комунікаційних системах, в тому числі публічних електронних реєстрах.

13. Законом 11283, прийнятим у цілому, врегулювали порядок призначення тимчасово виконуючого обов'язки керівника апарату суду у разі відсутності у такому суді суддів, які здійснюють правосуддя, а також покладання на нього адміністративних повноважень голови суду, що необхідні для забезпечення належної організації роботи такого суду як юридичної особи щодо представництва такого суду як органу державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами.

14. Законопроектом 5870-д, прийнятим у першому читанні за основу, з метою імплементації до вітчизняного законодавства деяких положень Директиви 98/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо заходів проти незаконних пристроїв, які надають несанкціонований доступ до захищених медіа-

сервісів, запропонували встановити правові та організаційні засади захисту медіа-сервісів, які надаються із застосуванням умовного доступу, надати визначення зокрема таким поняттям, як «захищений медіа-сервіс», «умовний доступ (система умовного доступу)», «користувач», «незаконний пристрій умовного доступу», встановити відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту медіа-сервісів, які надаються із застосуванням умовного доступу, у вигляді штрафу до 204000 грн (https://censor.net/ua/blogs/3500379/pidvyschennya_aktyziv_na_benzyn_dyzel_i_avtogaz_dozvil_pryzupynyaty_vyplaty_za_zovnishnim_derjavnym). – 2024. – 18.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Левченко Юрій, голова партії «Народовладдя», народний депутат України VIII скликання. Засновник Волонтерського центру «UA.HELP».

Замість того, щоб боротися з корупцією, Верховна Рада вирішила ... її легалізувати.

18 липня Верховна Рада проголосувала в першому читанні законопроект 11340 про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів щодо так званих «угод зі слідством».

Його проштовхують під гаслами «євроінтеграції», але насправді цей законопроект – відверто злочинний та антинародний, адже ним передбачена можливість для топ-корупціонерів і загалом для будь-яких злочинців-багатіїв цілком легально відкупитися за вчинені злочини.

Так, у разі вчинення кримінального проступку це можна буде зробити за суму від 204 тисяч до 2 мільйонів гривень, нетяжкого злочину – від 2 до 20,4 мільйонів, тяжкого злочину – від 20,4 до 102 мільйонів, а у разі вчинення особливо тяжкого злочину – від 102 до 204 мільйонів гривень.

Вдумайтеся: у разі прийняття цього законопроекту в цілому навіть за вчинення особливо тяжкого злочину (!!!) можна буде

абсолютно легально відкупитися – аби були великі гроші.

Очевидно, що якщо цей злочинний законопроект приймуть в цілому як закон, то всі топ-корупціонери будуть відчувати себе ще більш безкарними ніж зараз. Кради скільки хочеш, і тобі за це нічого не буде: якщо зловлять, поділишся частиною награвованого, і будеш «чистим перед законом», можеш спокійно красти далі.

Але навіть це – «вершина айсберга», адже якщо цей закон приймуть, це буде легалізація з боку держави існуючої колосальної прірви між переважною більшістю українців та одним найбагатшим відсотком громадян – правлячою олігархією та її прислужниками. Можливість завдяки своїм статкам відкупитися за вчинення злочину – прямо суперечить статті 24 Конституції України, відповідно до якої громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, і не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками майнового стану.

А всю колосальну шкоду від ухвалення такого вкрай несправедливого та антиконституційного закону в умовах повномасштабної Визвольної війни українського народу проти російського імперіалізму годі й уявити. Ті нардепи, які голосували за цей законопроект, розколюють країну, шалено деморалізують Сили Оборони та все українське суспільство, й створюють просто чудові умови для реалізації російських ПСО!

А хто ж голосував за цей законопроект? За нього проголосував 231 нардеп, із них – 182 зі «Слуги народу» (враховуючи формально позафракційних Стефанчука та Корнієнка). Також голосували сателіти «слуг»: ПЗЖТМ (колишня ОПЗЖ), «Відновлення України» (інша частина колишньої ОПЗЖ, голосувала майже в повному складі, прийшов голосувати навіть їхній господар – одіозний злобудовник та давній друг Кличка Столар – один з найбільших прогульників), голосували олігархічні групи «Довіра» та «За майбутнє». А ще за цей відверто антинародний законопроект голосувала «Батьківщина», чиї представники дуже полюбляють пафосно розповідати про «справедливість». Поіменне голосування можна

знайти тут, зайдіть і поцікавтеся хто ж ті 231 покидька.

А що «Голос» і «Європейська Солідарність», які зараз наввипередки хизуються тим, що не голосували за цей законопроект? А вони не зробили НІЧОГО для того, щоб завадити його прийняттю, хоча могли б легко зірвати голосування, заблокувавши президію у сесійній залі. Так, як зробила б в цій ситуації наша партія Народовладдя, маючи свою фракцію у Верховній Раді!

Але, звісно, для чого їм перешкоджати прийняттю цього закону, якщо потім ним же можна буде скористатись! Чергове цинічне лицемірство так званої «парламентської опозиції».

Народовладдя вимагає від парламентської більшості – насамперед «слуг» – не виносити на голосування у другому читанні цей злочинний антиконституційний законопроект, а у разі винесення – відхилити його.

Звертаємося також до Президента Зеленського, який несе всю повноту відповідальності за появу у Верховній Раді тих покидьків з його фракції, які сьогодні проштовхнули, разом із зрадниками-опзжистами, це антинародне рішення: зверніться публічно до своїх «слуг» з вимогою відмовитися від цієї ідеї! У разі відсутності такого звернення, Ви підписуєтеся під цим злочином і долучаєтеся до офіційного – тепер вже згідно закону – розділення українського суспільства на касти!

А принагідно вже вкотре закликаємо українців робити висновки з таких голосувань. Бо важливо не те, як солодко депутат виступає з трибуни, й які гарні гасла виставляє на білбордах, а те, як він голосує. Саме голосування депутата та інша діяльність у стінах Верховної Ради вказує на те, в чий інтерес він працює – правлячої олігархії або переважної більшості українського народу (https://censor.net/ua/blogs/3500419/zamist_togo_schob_borotysya_z_koruptsiyeyu_verhovna_rada_vyrishyla_yiyi_legalizuvaty). – 2024. – 18.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Катерина Одарченко, голова політичної партії Національна платформа,

політтехнолог, партнер компанії SIC Group Ukraine.

Розкриття російських воєнних злочинів в Україні: роль баз даних ДНК та міжнародної відповідальності

У 2014 року Україна зазнала безжального нападу з боку Російської Федерації, який супроводжується численними воєнними злочинами. Після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року це тільки загострилося. За словами Андрія Костіна, Генерального прокурора України, кількість задокументованих воєнних злочинів перевищила 130 000, що свідчить про масштабні руйнування, завдані російськими силами. З 2014 року правозахисники зафіксували понад 50 000 міжнародних злочинів, скоєних Російською Федерацією. Це навмисні атаки на критичну інфраструктуру, зокрема на енергосистеми, а також цілеспрямоване знищення лікарень і шкіл. Нещодавній ракетний удар по лікарні Охматдит у Києві 8 липня 2024 року є трагічним свідченням цих звірств, що викликало глобальне засудження з боку лідерів ЄС та США, які закликали класифікувати та розслідувати такі атаки як воєнні злочини.

Розслідувальні зусилля та їх вплив

Українські правоохоронні органи з самого початку російської агресії у 2014 році очолюють документування та розслідування цих тяжких порушень. Створення спеціалізованих відділів у Офісі Генерального прокурора, разом із співпрацею з Національною поліцією та СБУ, відіграло ключову роль у збиранні доказів. Ці команди розслідують широкий спектр злочинів, включаючи атаки на цивільних осіб, екологічні руйнування, примусові депортації та навмисне знищення культурних і релігійних об'єктів.

Просування правосуддя за допомогою баз даних ДНК

Центральним елементом потужних розслідувальних зусиль України є стратегічне впровадження баз даних ДНК. Прийняття Закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» у 2022 році стало визначним досягненням у оптимізації управління геномними даними для правоохоронних цілей.

Це законодавство відіграє вирішальну роль у сприянні розслідуванню злочинів, ідентифікації зниклих безвісти та зв'язуванні невідомих останків з їхніми родинами за допомогою ДНК-аналізу. Інтеграція ДНК-профілів родичів зниклих безвісти підвищує ефективність бази даних, хоча залишаються виклики у обробці ДНК з понівечених тіл та забезпеченні безпеки і конфіденційності генетичних даних.

Українські прокурори з воєнних злочинів також працюють з мобільними командами правосуддя за підтримки судово-медичних експертів та міжнародних юридичних фахівців. Вони здійснюють спільні виїзди на деокуповані території та збирають звіти про нелюдське поводження з цивільними особами та інші злочини. Прокурори та правоохоронні органи використовують різні методи та інструменти, включаючи системи розпізнавання облич, перевірку соціальних мереж, дослідження OSINT і базу даних «War Crime», яка містить інформацію про понад 500 000 воєнних злочинців та доказів, виявлених під час повномасштабного вторгнення. Вони також збирають докази з полів битв, включаючи частини тіл та зразки ДНК. Україна використовує деякі ДНК-бази даних та швидкі технології ДНК для ідентифікації людських останків та документування російських воєнних злочинів. Наприклад, минулого року Україна отримала нові мобільні лабораторії ДНК, надані французькими та американськими партнерами, які перевозяться у поліцейських фургонах деокупованими територіями, що дозволяє командам обробляти докази в режимі реального часу. Це обладнання значно прискорює ідентифікацію тисяч загиблих українців та збирання доказів для сотень випадків воєнних злочинів. Нещодавно українська поліція отримала від Сполучених Штатів 66 автомобілів, 250 дронів, дев'ять 3D наземних лазерних скануючих систем із програмним забезпеченням та лабораторію ДНК. Швидкісні лабораторії ДНК-профілювання ANDE 6C, які тепер доступні у всіх основних відділах Національної поліції, дозволяють встановити ДНК-профіль трохи більше ніж за годину з половиною. Як зазначив

Ігор Клименко, голова Міністерства внутрішніх справ України, використання ДНК-баз даних та технологій ідентифікації людей дозволить якісно та оперативно документувати всі злочини, скоєні Російською Федерацією.

Виклики та перспективи на майбутнє

Незважаючи на значні успіхи у впровадженні ДНК-баз даних та розслідувальних технологій, Україна стикається з величезними викликами у підтримці та розширенні власної бази даних в умовах триваючого конфлікту та економічного напруження. Забезпечення стабільного фінансування залишається нагальною проблемою, як і вирішення логістичних викликів та етичних питань, пов'язаних із використанням генетичних даних у кримінальних розслідуваннях. Підтримка громадськості та подальша міжнародна співпраця є важливими для підтримання імпульсу на шляху до досягнення справедливості та відповідальності за воєнні злочини проти українських цивільних осіб. Як зазначив Руслан Аббасов, заступник директора Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС, встановлення ДНК-профілю понівеченого тіла є складним процесом. Незважаючи на виклики, інтеграція ДНК-баз даних значно підвищує наші можливості у документуванні воєнних злочинів.

Міжнародні юридичні процеси

Міжнародний кримінальний суд (МКС) зробив вирішальний крок у березні 2023 року, розпочавши розслідування російських воєнних злочинів в Україні, підтримане 43 державами-учасницями. Це історичне рішення підкреслює прихильність світової спільноти до притягнення винних до відповідальності за міжнародним правом. Участь МКС забезпечує основу для юридичних процесів, які можуть встановити прецеденти у переслідуванні злочинів проти людяності та воєнних злочинів, зміцнюючи таким чином міжнародні норми та принципи.

Гуманітарний вплив та глобальна реакція

Окрім юридичних та розслідувальних зусиль, гуманітарні наслідки агресії Росії проти українських цивільних осіб є вражаючими. Тисячі людей були вбиті, поранені або переміщені внаслідок невибіркової атак на

житлові райони та критичну інфраструктуру. Міжнародна спільнота, включаючи гуманітарні організації та уряди, мобілізувалася для надання допомоги та підтримки постраждалим від конфлікту. Водночас дипломатичні заходи та економічні санкції були запроваджені проти Росії з метою чинити тиск і змусити дотримуватися міжнародного гуманітарного права.

Етичні та правові аспекти

Використання ДНК-баз даних у розслідуваннях воєнних злочинів піднімає складні етичні та правові питання. Незважаючи на важливість для ідентифікації жертв і притягнення винних до відповідальності, забезпечення конфіденційності та безпеки генетичних даних є надзвичайно важливим. Зусилля України щодо створення надійних правових рамок та суворих механізмів нагляду є важливими кроками у пом'якшенні цих проблем і підтриманні довіри громадськості до судового процесу.

Майбутні напрями та висновки

У міру того, як Україна продовжує долати складнощі війни та правосуддя, стратегічне впровадження ДНК-баз даних стає наріжним каменем у документуванні та переслідуванні воєнних злочинів. Міжнародна солідарність, у поєднанні з непохитною підтримкою судових та розслідувальних зусиль України, буде критично важливою для досягнення тривалої справедливості та відповідальності. У майбутньому стійка міжнародна співпраця та допомога будуть незамінними для зміцнення спроможності України підтримувати верховенство права та забезпечувати притягнення до відповідальності тих, хто вчинив жахливі злочини проти людяності (https://censor.net/ua/blogs/3500539/rozkryttya_rosiyiskyh_voyennyh_zlochyniv_v_ukrayini_rol_baz_danyh_dnk_ta_mijnarodnoyi_vidpovidalnosti). – 2024. – 19.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Марія Очеретяна, Центр спільних дій

Дороге задоволення: українські паспорти тепер видаватимуть по-новому

Заради українського паспорта потрібно буде скласти іспити з історії України та основ Конституції. Кабінет міністрів визначив механізм, за яким це буде відбуватися.

Досі для того, щоб отримати українське громадянство потрібно було скласти лише іспит з української мови. Рік тому, у квітні 2023-го, президент підписав закон, який вводить іспити ще з історії та основ Конституції. Однак для того, щоб цей закон запрацював, Кабмін мав визначити механізм складання іспитів.

Щоб скласти іспити, претендент має зареєструватися через свій електронний кабінет і заповнити заявку в електронній формі. Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти розглядає заявку та впродовж 5 робочих днів дає відповідь. У ній буде інформація про місце, день, час, умови та вимоги до складання іспитів.

Під час іспитів відбуватиметься відеофіксація, тому підглянути у шпаргалку не вийде. Відповісти потрібно буде на 45 тестових завдань: 20 – з основ Конституції України та 25 – з історії України. Кожне завдання має чотири варіанти відповіді, один із яких є правильним. Іспит триває 45 хвилин і вважається складеними, якщо людина правильно відповіла на 15 запитань про Конституцію та на 20 – про історію. Процедура буде дуже прозорою, адже комп'ютер автоматично покаже кандидату результати.

Якщо кандидат впорався з питаннями, він отримає сертифікати за обидва предмети. Якщо ж ні – спробувати ще раз можна буде через 4 місяці або пізніше. Кількість спроб – безмежна, однак варто пам'ятати, що вони не безоплатні. За першу спробу потрібно буде заплатити приблизно 8 тисяч гривень, а кожна наступна коштуватиме близько 4 тисяч. Ця сума буде змінюватися, бо підв'язана під прожитковий мінімум. Так, бути українцем – це дороге задоволення.

Якщо з першого разу вдалося скласти лише один предмет, кандидат все одно отримає з нього сертифікат. Наприклад, вам вдалося скласти історію, а от знання Конституції ще

треба підтягнути. Ви отримаєте сертифікат з історії, а наступного разу відповідатимете лише на питання про Основний закон.

Не потрібно складати іспит лише кільком категоріям людей, які хочуть отримати український паспорт. Це ті, кого суд визнав недієздатним, а також люди з інвалідністю, пов'язаною з порушеннями зору, слуху чи мовлення. Звільняються від іспиту на громадянство і люди, які мають психічні розлади. Звісно, усім їм необхідно буде надати документальні підтвердження.

Механізм зрозумілий, однак це не означає, що іспити почнуть проводити вже завтра. Потрібно ще скласти перелік питань, розробити нормативи, організаційне та технічне забезпечення. Приклад, як це може працювати, вже є. За схожою процедурою відбувається іспит з української мови.

Іспити на знання історії та основ Конституції – однозначно правильне рішення. Людина, яка хоче отримати український паспорт, має добре розуміти контекст нашої держави. Підготовка до іспитів допоможе їй із цим.

Однак наприкінці я все-таки додам ложку дьогтю. Наша міграційна політика – дуже неоднозначна та нелогічна. У січні Володимир Зеленський вніс до парламенту розрекламований законопроект про множинне громадянство. Його досі не розглянули навіть у першому читанні.

Але це – ще одна величезна тема, яку мої колеги досліджували в подкасті «Почуті По суті» (https://censor.net/ua/blogs/3500805/zaradi_ukranskogo_pasporta_potrbno_bude_sklasti_spti). – 2024. – 21.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Богдан Данилишин, завідувач кафедри КНЕУ ім. В.Гетьмана

Економіка продовжує адаптуватись та набувати характеристик економіки воєнного часу

Стараюсь вибирати найбільш знакові економічні характеристики – з яких кожен зможе зробити відповідні висновки.

Економіка

За даними Національного банку України, бізнес стримано оцінив свою ділову активність у наступні 12 місяців. Натомість тривало поліпшення інфляційних очікувань та прогнозів щодо залучення інвестицій.

Індекс ділових очікувань підприємств (ІДО) становив 99.5 % порівняно зі 103.0% у I кварталі 2024 року (далі – I квартал). Учасники опитування мали слабкі очікування щодо кількості працівників і майбутнього фінансово-економічного стану своїх підприємств. Водночас респонденти продовжують очікувати збільшення майбутніх обсягів реалізації власної продукції, а також інвестиційних витрат на машини, обладнання та інвентар, хоча й нижчими темпами.

У “Дії” запустили сервіс e-Підприємець. Через нього можна замовити послуги для ведення бізнесу “під ключ”

За оцінками Мінекономіки, у червні 2024 року економіка функціонувала в складних умовах віялових відключень електроенергії через її дефіцит, що послабляло економічну активність як підприємств на тлі зростання витрат та підвищення тарифів, так і споживачів.

Разом з тим, значний дефіцит кваліфікованих кадрів, а також невизначеність щодо подальшого перебігу бойових дій та умов мобілізації співробітників також продовжують впливати на подальше погіршення очікувань підприємств усіх секторів.

За оцінками Мінекономіки враховуючи, що у червні деякі позитивні фактори дещо нівелювали негативний вплив дефіциту електроенергії, це вплинуло на збереження оцінки щодо зростання ВВП майже на рівні попереднього місяця – 1,1% («плюс» 1,0% у травні 2024 року та «плюс» 14,7% [±1%] у червні 2023 року). У підсумку за січень-червень 2024 року зростання оцінюється на рівні 4,1% [±1%] («мінус» 3,1% за січень-червень 2023 року).

За даними Укрметалургпром у червні 2024 року до червня 2023 року прискорилися темпи зростання у виробництві сталі до 1,65 раза (у травні 2024 до травня 2023 року зростання на 26,9%), прокату – до 45,4% (27,7% відповідно) та чавуну – до 29% (6,1% відповідно).

За оперативними даними Держмитслужби у червні 2024 року порівняно з червнем 2023 року експорт гр. 7208 «Плоский прокат» зріс у 1,52 раза (у травні 2024 року порівняно з травнем 2023 року – на 25,4%), гр 7207 «Напівфабрикати з заліза або нелегованої сталі» – на 18% (на 21,8% відповідно), гр 2601 «Руди та концентрати залізні» – у 1,87 раза (у 2 раза відповідно). Водночас, експорт гр. 1512 «Олії соняшникова, сафлорова або бавовняна» скоротився на 6,9% (зріс у 1,57 раза відповідно), гр. 207 «М'ясо та їстівних субпродуктів свійської птиці» – на 8,1% (зріс на 2,0% відповідно).

За попередніми даними Держказначейства зростання капітальних видатків державного бюджету станом на 01.07.2024 порівняно з 01.07.2023 становило 1,9 раза.

За розрахунками Мінекономіки на базі даних порталу work.ua середня номінальна зарплата за вакансіями в червні 2024 року порівняно з червнем 2023 року зросла на 21,8% до 19244 грн (у травні 2024 року на 23,2% до 19004 грн відповідно), а середня зарплата за резюме зросла на 16,8% до 20147 грн (на 16,5% до 19910) відповідно.

Отже економіка продовжує адаптуватись та набувати характеристик економіки воєнного часу. Ключовими не вирішеними проблемами лишаються високі безпекові ризики, руйнування енергетичної інфраструктури, що потребуватиме тривалого періоду часу і ресурсів на її відновлення, що в деякій мірі пригальмовує відновлення виробничої активності в окремих видах діяльності, логістичні проблеми, складна ситуація на ринку праці через високу міграцію, а також відсутність доступних кредитних ресурсів.

В червні рівень річної інфляції підвищився до 4,8% порівняно з 3,3% в травні. До попереднього місяця середні споживчі ціни зросли на 2,2%. Різке підвищення річного рівня інфляції викликане структурними чинниками, а саме руйнівними ударами росії по українській енергетичній інфраструктурі. Це спричинило суттєве підвищення тарифу на електроенергію та зростання витрат бізнесу на альтернативні способи забезпечення себе електроенергією. Без врахуванням росту цін електроенергії

для побутових споживачів річна інфляція за підсумками червня мала б скласти лише 3,8%.

Незважаючи на додаткові структурні чинники інфляції, загальний її рівень залишився нижчим як минулорічних прогнозних очікувань НБУ, опублікованих в період складання проєкту державного бюджету на 2024 р. (7,7%), так і останніх прогнозів НБУ від квітня 2024 р. (5,4%). Зазначене засвідчує не тільки наявність системних прогалин НБУ в питанні підготовки економічних прогнозів, але й нездатність проводити роботу над помилками. У 2024 р. похибка інфляційного прогнозу становить 130% на річному горизонті.

У практиці діяльності не застосовуються моделі для прогнозування структурної інфляції. Модельний апарат НБУ включає лише моделі для прогнозування інфляції попиту, яка завжди є еластичною темпам економічного зростання (на протигагу структурній інфляції). Модельний апарат потребує реформування і адаптації до нових економічних умов. Однак така робота не проводиться.

Бюджетний сектор

За даними Мінекономіки за період 01.01.24-11.07.24 доходи бюджету зросли на 1,9%, порівняно із періодом 01.01.23-11.07.23 (без міжнародної фінансової допомоги, збільшилися на 24%), що обумовлено зокрема зростанням надходжень від податку на прибуток (у 2,2 раза), податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (на 28,4%), інших неподаткових надходжень (на 25,9%) та акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (на 36,9%) (всього акцизні надходження становлять 12,1% від податкових надходжень).

Видатки держбюджету за період 01.01.24-11.07.24 зросли на 9,1% в порівнянні з періодом 01.01.23-11.07.23, зокрема у частині витрат на заробітну плату (на 25,2%), інші поточні видатки (у 1,5 раза), соціальне забезпечення (на 4,8%) та капітальних видатків (у 1,9 раза) на тлі проведення необхідних відновлювальних будівельних та інших робіт.

Дефіцит держбюджету становить 16,7 млрд дол. США – 50% від загального обсягу доходів держбюджету.

За період 01.01.24-09.07.2024 залучено 273,3 млрд грн, за 01.03.22-31.12.22 – залучено 250,5 млрд грн, за 01.01.23-31.12.2023 – залучено 566,1 млрд грн (середньомісячне залучення військових облігацій за 01.03.22-31.12.22 становило 25,02 млрд грн, за період 01.01.23-31.12.2023 – 47,2 млрд грн, за період 01.01.24-28.05.2024 – 39,3 млрд грн). Загалом, за період 01.03.2022-09.07.2024 до держбюджету залучено 1089,9 млрд грн або 30,1 млрд дол. США.

Зовнішній сектор

За розрахунками Мінекономіки на базі інформації Мінфіну у 2023 р. було отримано близько 42,5 млрд дол. США. У січні-червні 2024 року до держбюджету надійшло близько 14 млрд дол.США. 03.07.2024 до Держбюджету України надійшов п'ятий транш обсягом близько 2,2 млрд дол.США (1,7 млрд СПЗ) від МВФ в рамках чотирирічної програми Механізму розширеного фінансування Extended Fund Facility – EFF.

Загалом від початку війни станом на 03.07.2024 до Державного бюджету України залучено близько 91,1 млрд дол. США міжнародної фінансової допомоги, що здебільшого спрямовувалась на фінансування першочергових потреб бюджету, зокрема соціальних витрат.

Бюджетний комітет рекомендував дозволити уряду призупинити виплати за зовнішнім державним боргом

Фінансовий сектор

Попри триразове зниження облікової ставки – вчергове з 14.06.2024 на 0,5 в.п. до 13% й надалі зберігається значний розрив між фактичною інфляцією та поточною обліковою ставкою – понад 8 в.п.

Поточна ситуація з доступністю кредитів для корпоративного сектора дещо погіршилася – вартість коштів у червні порівняно з попереднім місяцем зросла на 0,2 в.п. до 14,4% річних (якщо порівнювати з червнем 2023 р., то – «мінус» 2,6 в.п.). Водночас вартість кредитів для домогосподарств, навпаки, знизилася – на 0,5 в.п. до 34,1% річних («мінус» 1 в.п. відповідно).

Процентні ставки за новими депозитами в червні знизилися як для корпоративного

сектора – на 0,1 в.п. порівняно з травнем ц.р. до 6,9% річних (порівняно з червнем 2023 р. – «мінус» 4,4 в.п.), так і для домогосподарств – «мінус» 0,3 в.п. до 8% річних («мінус» « 0,5 в.п. відповідно).

На первинному ринку середньозважена доходність за ОВДП, номінованими у гривні, поступово знижується, зокрема у червні 2024 р. становила 15,58% (16,15% у попередньому місяці), а в червні 2023 р. була 18,91%.

Станом на 10.07.24 відбулося розширення грошової маси (порівняно з 10.07.23 – на 18,9% або на «+» 518,93 млрд грн) з огляду на нарощування як депозитів (включених в грошовий агрегат М3) – на 21%, так і обсягу готівки в позабанківському обігу – на 12,7%.

Станом на 10.07.24 спостерігалось повільне розширення кредитування корпоративного сектору (порівняно з 10.07.23 – на 8,9% або на 64,2 млрд грн) та більш активне розширення кредитування населення (на 20,6% або на 42,9 млрд грн відповідно).

Станом на 10.07.24 продовжилося зростання як депозитного портфеля корпоративного сектору (порівняно з 10.07.23 – на 22,9% або на 253,56 млрд грн), так і заощаджень населення (на 18,7% або на «+» 180,34 млрд грн відповідно).

Обмінний курс

Оскільки наразі НБУ фактично повністю визначає обмінний курс гривні, то рівень резервів передусім зумовлювався інтервенціями НБУ – з початку 2024 р. (станом на 05.07.24) від'ємне сальдо інтервенцій суттєво перевищує минулорічні обсяги у цей період і становило 14,8 млрд дол. США («мінус» 12,75 млрд дол. США станом на 07.07.23, в цілому за 2023 р. – «-» 28,61 млрд дол. США).

Загалом з початку цього року (станом на 12.07.24) гривня до долара США девальвувала на 7,6% (станом на кінець 2023 р. порівняно зі значенням на кінець 2022 р. – на 3,9%, а за 2022 р. – на 34,1%).

Станом на 09.07.24 порівняно з 10.07.23 готівкова гривня до долара США девальвувала на 10,2%, а порівняно зі станом на кінець 2023 р. – на 3,8%.

В червні облікова ставка НБУ становить 13% річних, що в реальному вимірі (за мінусом

інфляції) кількаразово перевищує темпи реального ВВП. Це дестимулює спрямування коштів у відновлення економічної активності. Неадекватні параметри монетарної політики спричинили формування збитків реального сектора та державного бюджету від надмірних витрат на обслуговування позикових коштів.

Наслідком нового «енергетичного» структурного шоку інфляції буде його перекладення на ціни реалізації інших виробників. Однак формування проциклічного ефекту інфляції не відбудеться, оскільки в економіці відсутній надмірний споживчий попит. Реальний ВВП становить лише 80% відносно довоєнного рівня. Ключові фактори скорочення попиту – війна, виїзд біженців за кордон (близько 6,5 млн. осіб), мобілізація чоловіків до лав ЗСУ, високий рівень безробіття (близько 20% робочої сили), а також жорстка монетарна політика НБУ, що обмежила надходження позикових коштів у економіку.

Додатковим проінфляційним чинником стала девальвація обмінного курсу гривні, яка в травні-червні посилилась внаслідок розширення лібералізаційних заходів НБУ на валютному ринку. Девальвація національної валюти є структурним проінфляційним чинником, який впливає на вартість витрат. Скасування НБУ ряду валютних обмежень в умовах гнучкого валютного курсоутворення дестабілізувало валютні очікування. За травень-червень обмінний курс девальвував на 2,6% відносно долара США, однак це не спинило зниження валютного попиту. Зокрема, населення продовжує викуповувати по 1 млрд. дол. іноземної валюти щомісяця, тоді як в літні місяці минулого року, населення навпаки – більше продавало іноземної валюти, ніж купувало. Валютну паніку поки що вдається вгамувати інтенсивними валютними інтервенціями НБУ – по 150 млн. дол. на день або по 3 млрд.дол. на місяць.

Потенційно значні інфляційні ризики зберігаються з боку фіскального дефіциту. Поточний фіскальний дефіцит досягає 24% ВВП за плинний рік (без врахування грантів). Однак, на даний момент вплив фіскального дефіциту на ріст цін є обмеженим, оскільки

його розмір становить лише 2/3 від втрат номінального ВВП порівняно з довоєнним періодом. Також «фіскальну інфляцію» стримує той факт, що близько 50% державних витрат спрямовуються на оборонні потреби, які переважно не впливають на активізацію попиту.

Валютні очікування населення повністю дестабілізовано Національним банком. На графіку – помісячна динаміка нетто-купівлі валюти населенням з початку війни.

Чітко видно, що валютні очікування населення стабілізувалися в середині 2023 року. В червні-липні минулого року населення навіть більше продавало валюти ніж купувало. Після цього НБУ почав розгойдувати валютний ринок.

В кінці літа 2023 р. Нацбанк оголосив Стратегію валютної лібералізації («Стратегія пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування»). З жовтня 2023 р. запроваджено режим гнучкого обмінного курсу, а з травня 2024 р. скасовано ряд валютних обмежень.

Як наслідок в 2024 р. валютні інтервенції на підтримку обмінного курсу гривні інтенсифікувалися. За травень-червень 2024 р. чистий продаж НБУ іноземної валюти на міжбанку склав уже 6,1 млрд дол. США, а всього з початку року вже понад 14 млрд. дол.

Примітно, що 40% додаткового валютного попиту сформовано валюто-купівельними операціями населення, тоді як у першій половині 2023 року населення формувало лише 15% валютного попиту.

Валютні резерви країни за 2 останніх місяці знизилися на 4,5 млрд. дол. і склали 37,9 млрд.дол. за станом на 01.07.2024. В супереч очікуванням НБУ, який прогнозував, що рівень валютних резервів складе 41,6 млрд. дол. за підсумками I півріччя і надалі продовжуватиме зростати!

На валютному ринку очевидно є валютна нестабільність. Девальвація гривні порівняно з початком травня вже склала 5%, однак це не спиняє валютного попиту. В червні-липні щоденні продажі іноземної валюти

Національним банком складають по 130-150 млн. дол. на день! Є ознаки того, що в іноземну валюту конвертуються не лише нові кошти, але й наявні гривневі заощадження. Так, за перші 10 днів липня депозити юридичних осіб скоротилися на 6 млрд. грн.

Платіжний баланс.

Основна складова валютного дефіциту: зовнішньоторговельний баланс: (-2,8 млрд дол. США в травні 2024 р., з початку року: -12,5 млрд. дол.).

В травні-червні чистий продаж НБУ іноземної валюти на міжбанку склав по 3,0 млрд дол. США на місяць, що є одним з найвищих показників валютних інтервенцій протягом одного місяця з початку війни.

Загалом Платіжний баланс залишається глибоко дефіцитним (у річному вимірі дефіцит -32,3 млрд дол. США або 17% ВВП), що посилює тиск на валютний курс вже у короткостроковій перспективі (https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/624800_ekonomika_prodovzhuie_adaptuvatis.html). – 2024. – 18.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Блог Аналітичного центру «Обсерваторія демократії»

Відкриті дані для прозорості влади: перші кроки та необхідні заходи

Центральні й місцеві органи влади акумулюють величезні обсяги даних про управління та різні сфери життя всієї країни і конкретних громад. Більша частина цієї інформації має бути доступною для громадян, які мають не лише контролювати владу, а й брати безпосередню участь в управлінні та покращенні державних і місцевих послуг. В США та європейських країнах уряди й міські ради давно створили окремі портали відкритих даних, на яких у систематизованому вигляді та в зручних форматах оприлюднюють набори відкритих даних. Як правило, їх кількість і обсяг вже значно перевищують визначений чинним законодавством необхідний мінімум, що свідчить про готовність самої влади до більшої прозорості.

Як розгортається робота з відкритими даними в Україні, чи забезпечує чинна нормативна база ефективність цієї роботи, як оприлюднює відкриті дані Харківська міська рада – дослідив Аналітичний центр «Обсерваторія демократії».

Відкриті дані на старті

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації України за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID) та уряду Великобританії (UK aid) створило Портал відкритих даних, який зараз працює в режимі дослідної експлуатації. Команда проекту на чолі з міністром цифрової трансформації Михайлом Федоровим задекларувала амбітну мету – «допомогти Україні стати однією з найпрозоріших країн світу». Корисність відкритих даних команда вбачає, в тому числі, в можливості використовувати їх для контролю за роботою державних органів та для боротьби з корупцією, для залучення великого й малого бізнесу до створення послуг та сервісів, які дають можливість економити ресурси та покращувати якість життя громадян.

В окремому розділі сайту розробники представили своє бачення впливу відкритих даних на різні галузі, в тому числі, й на місцеве самоврядування. З огляду на сучасний рівень відкритості й значення цих даних, зокрема, в американських та європейських містах, уявлення команди мінцифри виглядає надто обмеженим. Так, розробники досить логічно відмічають, що різноманітні сервіси й додатки покращують роботу комунальних служб, сприяють оптимізації роботи громадського транспорту, допомагають мешканцям впливати на озеленення міст.

Дійсно, в Україні вже є популярні сервіси, як то «Мережа автобусних маршрутів» та «EasyWay», що надають інформацію про маршрути та зупинки міжміського й громадського міського транспорту, Сітібот «Назар», який надсилає через месенджери завчасні автоматизовані сповіщення про планові та аварійні відключення комунальних послуг за конкретними адресами.

Але сервісів для відкритості й прозорості місцевої влади та дієвого громадського

контролю за її діяльністю – явно замало. Команда проєкту надає гіперпосилання лише на ресурс «Rada4You», що працює у «понад 5 містах» й за допомогою якого можна дізнатись про результати поіменного голосування депутатів міських рад. Й це в той час, коли сучасний американський та європейський досвід впровадження відкритих даних на місцевому рівні показує, що рух відкритих даних підпорядкований двом і набагато більш масштабним цілям – зробити місцеву владу абсолютно транспарентною, управління містами й громадами – партнерським, а самі міста – максимально комфортними для мешканців. Що відповідає концепціям «відкритого» та «розумного» міста.

Розділ порталу «Теми і курси» містить підрозділ «Основи законодавства», в якому представлена нормативно-правова база національного рівня та органів місцевого самоврядування. Єдиний документ, який би повністю вніормовував всі питання формування та оприлюднення відкритих даних на загальнонаціональному рівні, станом на зараз – відсутній. Чинна нормативна база включає:

Низку законів України – «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про запобігання корупції», «Про публічні закупівлі» тощо, які «можуть регламентувати оприлюднення публічної інформації у різних сферах діяльності органів влади». Тут ключове слово «можуть», оскільки ці закони визначають лише загальні рамки оприлюднення відкритих даних. Так ст. 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації» лише визначає публічну інформацію у вигляді відкритих даних як представлену в форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, та зобов'язує розпорядників надавати цю інформацію. Закон України «Про запобігання корупції» взагалі не визначає відкритість даних як засіб запобігання та протидії корупції. Про прозорість та доступність інформації йдеться лише в ст. 60, яка: 1) забороняє фізичним та юридичним особам відмовляти у наданні публічної інформації та надавати її несвоєчасно, недостовірну чи не в повному

обсязі; 2) визначає 4 види інформації, яка не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом. Сам термін «відкриті дані» в тексті Закону відсутній. Стаття 10 Закону України «Про публічні закупівлі» визначає певний масив інформації про закупівлю, який замовник зобов'язаний самостійно оприлюднювати в електронній системі закупівель, відповідно до вимог закону про доступ до публічної інформації, в тому числі, у формі відкритих даних. Це єдина згадка про відкриті дані в тексті Закону.

Положення про набори даних та Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних за Постановою КМУ № 835 від 21.10.2015 р., а також за Постановою КМУ «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних» № 867 від 30.11.2016 р., яка визначає порядок ведення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних. Положення про набори даних закріплює принципи оприлюднення відкритих даних, передусім, відкритість за замовчуванням, що означає оприлюднення всієї публічної інформації за законом про доступ до публічної інформації. Крім того, фіксує вимоги до формату і структури відкритих наборів даних. Періодичність оновлення наборів даних, за цим Положенням, визначає сам розпорядник інформації.

У Переліку закріплено назви наборів відкритих даних, які мають публікувати усі розпорядники інформації. Однак, без конкретизації їх вмісту. Наприклад: «Фінансова звітність суб'єктів господарювання державного та комунального сектору економіки» без визначення хоча б мінімального обов'язкового опису документів цієї звітності. Далі йдуть переліки наборів даних для державних інститутів. Наприклад, Національне антикорупційне бюро України має доводити до відома громадян інформацію про справи, що перебувають в суді. Громадськості, вірогідно, цікаво знати й про результати судового розгляду корупційних справ, однак, оприлюднення такого набору відкритих даних Перелік не передбачає. Національне агенство з питань запобігання корупції Перелік зобов'язує

оприлюднювати лише: Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; звіти політичних партій про доходи, майно та витрати; антикорупційні програми державних та місцевих органів влади; єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення. При тому, Перелік не зобов'язує публікувати, приміром, дані про результати перевірки НАЗК декларацій державних та місцевих чиновників, про заходи, які були здійснені для реалізації антикорупційних програм та про результати цих заходів.

Відкриті дані органів місцевого самоврядування

Чинна нормативно-правова база органів місцевого самоврядування не містить жодного документа, який би регламентував формування та розміщення відкритих даних місцевою владою. Відповідно й команда проєкту відкритих даних у цьому підрозділі порталу наводить лише «План дій із реалізації політики відкритих даних» та визначає його як «програмний документ, що спрямований на комплексне впровадження заходів політики відкритих даних органами місцевого самоврядування».

На допомогу органам місцевого самоврядування, які, вочевидь, мають скласти свої плани дій, команда мінцифри надала підказку, що їхній План дій «будується навколо принципів Міжнародної хартії відкритих даних». Також порекомендувала здійснити низку заходів. Як то розробити внутрішню нормативну базу – свої положення про відкриті дані, порядок ведення та оприлюднення наборів даних, впроваджувати власні портали відкритих даних та поляризувати їх тощо. Крім того, розробники порталу відмітили важливість політичної волі до такої роботи та порадили проактивно оприлюднювати нові набори, окрім безпосередньо визначених Постановою КМУ № 835, враховувати високий суспільний інтерес та потенційний антикорупційний і економічний ефект від оприлюднення даних. Поради, звісно, корисні, особливо в умовах відсутності самої політики відкритих даних на місцевому рівні.

Проте, як свідчить досвід західних країн, таку політику й нормативну базу розробляють на державному рівні, а місцеві органи влади додають «штрихи» з урахуванням специфіки своїх територій і громад.

Оскільки фактично єдиним документом, на який зараз можуть спиратися органи місцевого самоврядування в організації роботи над відкритими даними є Постанова КМУ № 835, варто проаналізувати, які набори відкритих даних вона зобов'язує оприлюднювати. І головне, наскільки ці набори сприяють відкритості та прозорості місцевої влади, мають «потенційний антикорупційний і економічний ефект».

Перелік наборів інформації, які органи місцевого самоврядування мають оприлюднювати у формі відкритих даних, згідно з Додатком від 3 березня 2012 року до Постанови, налічує 57 найменувань. В їх числі – багато даних, які, дійсно надають мешканцям громад корисну інформацію, як то про майданчики для дозвілля та відпочинку, про місцезнаходження зарядних станцій для електричного транспорту. Навіть – «про вилов, стерилізацію та ідентифікацію безпритульних тварин». Деякі дані мають і потенційний економічний ефект, зокрема, «про розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності», відомості про ярмарки тощо. А от із даними, що мають потенційний антикорупційний ефект – зовсім сумно. Адже звітів про виконання фінансових планів комунальних підприємств, титульних переліків на проведення ремонту, будівництва та благоустрою й переліку інвестиційних договорів з матеріалами до них – явно недостатньо. Як і даних про поіменні результати голосування депутатів місцевого самоврядування для забезпечення прозорості місцевої влади.

В умовах, коли обов'язковий мінімальний перелік наборів відкритих даних для прозорості місцевої влади з конкретизацією вмісту цих наборів – відсутній, покладати цю роботу лише на органи самоврядування, яких нічим не зобов'язують, а лише закликають керуватися політичною волею та принципами Міжнародної

Хартії – справа а priori безперспективна. Як показує європейський досвід, зокрема, британський, першим необхідним кроком є чітка нормативна регламентація на державному рівні.

«Відкритість» Харківської міської ради

Ще більш ненормальною виглядає ситуація з реальною наявністю відкритих даних, зокрема, Харківської міської ради. Спроба знайти їх на порталах виявилася безрезультатним квестом. На Порталі в переліку всіх розпорядників відкритих даних вона присутня з інформацією про наявність 3614 наборів даних. Однак, жодного з цих 3614-ти наборів даних пошук не знаходить. У підрозділі «Місцеві» розділу «Розпорядники» вони згруповані за областями. Харківську область представляє великий перелік розпорядників, в тому числі, Харківська міська рада, адміністрації районів міста та департаменти міськради, комунальні заклади. Хоча кількість викладених наборів даних у всіх цих розпорядників – однакова й дорівнює нулю.

У розділі Порталу «Набори даних» відкриті дані систематизовані за розпорядниками із зазначенням кількості наборів у кожного розпорядника. Проте в цьому переліку розпорядників, де розміщуються реально наявні набори відкритих даних, Харківська міська рада – відсутня, оскільки жодного набору вона досі не розмістила. У підрозділі «Де знайти відкриті дані» розробники повідомляють, що станом на травень 2021 року портали відкритих даних розгорнуто в кількох містах, в тому числі – в Харкові, надають гіперпосилання на ці портали. Але перехід на Харківський портал, на відміну від інших, постійно показує повідомлення про недоступність сайту. Тож, анонсовані 3614 наборів відкритих даних de facto залишаються закритими.

Висновки та рекомендації

Україна зробила перший крок до запровадження відкритих даних на загальнодержавному та місцевих рівнях. Його технічна частина виглядає доволі пристойно. Фахівці Мінцифри та експерти за міжнародної підтримки створили досить зручний для користування портал, розмістили

на ньому наявну інформацію, включили опції для комунікації із зацікавленими сторонами. Навіть представили в окремому розділі «антикорупційний інструментарій на основі відкритих даних». Регулярно повідомляють про новини у галузі відкритих даних та роботи з ними. Проте, лише технічний складник, навіть досконалий, не вирішує проблеми належного формування та ефективного використання відкритих даних, передусім, для забезпечення прозорості й підзвітності центральної та місцевої влади та розширення громадської участі в управлінні й контролі на різних рівнях.

Головною перешкодою для подальшого руху в цьому напрямі є розміта, фрагментарна, далека від сучасних міжнародних стандартів та національних зразків розвинутих країн нормативна база національного рівня. Для органів місцевого самоврядування вона взагалі відсутня як така. Низка законів дають лише загальні, нечіткі рамки для формування й публікації відкритих даних. Постанова Кабінету Міністрів України № 835 та Додаток, що затверджує Перелік наборів відкритих даних, не враховують сучасні ключові вимоги до інформаційної відкритості та прозорості владних інститутів, не відображають їх у тих наборах даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Крім того, в Переліку даються лише загальні формулювання назв наборів даних, без конкретизації їх вмісту (інформаційного наповнення). В затверджених для владних інститутів наборах відкритих даних фактично відсутні ті, які мають потенційний антикорупційний ефект.

Харківська міська рада не лише не демонструє політичної волі до розширення масивів відкритих даних, а навпаки, повністю ігнорує навіть наявні й цілком поверхневі нормативні вимоги щодо формування й оприлюднення відкритих даних.

Щоб допомогти Україні стати прозорою, необхідно, передусім, розробити політики прозорості на загальнодержавному та місцевих рівнях на базі сучасних міжнародних стандартів відкритості даних і з урахуванням досвіду тих країн, які вже є найпрозорішими.

Оскільки відповідальним за розвиток відкритих даних в Україні є Міністерство цифрової трансформації, яке, в тому числі, розробляє галузеві нормативно-правові акти, саме воно має представити відповідну стратегію й проєкт закону / кодексу про відкриті дані та їх використання для забезпечення транспарентності центральної й місцевої влади, для залучення громадян до партнерської участі в управлінні.

У законі / кодексі має бути чітко визначений обов'язковий мінімальний перелік наборів відкритих даних, який повинні готувати й оприлюднювати центральні та місцеві органи влади для забезпечення відкритості та прозорості їхньої діяльності і протидії корупції. Крім того, для кожного такого набору потрібно вказати, на базі яких документів його формувати та з якою обов'язковою періодичністю оновлювати.

Матеріал підготовлений в рамках проєкту «Promoting Citizen Oversight and Engagement in Local Political Processes», який реалізується за фінансової підтримки Національного фонду на підтримку демократії (NED). Зміст публікації не обов'язково відображає точку зору NED і є предметом виключної відповідальності Аналітичного центру «Обсерваторія демократії» (https://lb.ua/blog/observatory_democracy/625060_vidkriti_dani_prozorosti_vladi.html). – 2024. – 19.07).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Ігор Лікарчук, екскерівник Українського центру оцінювання якості освіти

З вивченням математики у школі потрібно щось робити

Я не розумію мети запровадження тесту з математики як обов'язкового. Крім однієї: показати видимість «боротьби» за поліпшення вивчення математики в системі загальної середньої освіти. Але глибоко сумніваюся в тому, що обов'язковість тесту з математики стане потужним мотиватором до її вивчення.

Набагато більше впевнений в тому, що демотиваційна роль цієї «обов'язковості» буде набагато сильнішою.

Однак, як би там не було, а з вивченням математики у системі загальної середньої освіти потрібно щось робити. Бо результати останніх міжнародних моніторингових досліджень якості освіти, у яких брали участь українські школярі, укотре свідчать про одне й те саме: про нашу ганьбу.

Сучасні керманічі освіти різних рівнів та експерти, щоправда, намагаються цю ганьбу обґрунтувати ковідом, війною, обстрілами та іншими жахами нашого повсякденного освітнього життя.

Дарма старастеся, панове. Про проблеми з вивченням математики, фізики та хімії у середній школі я почав говорити ще 15 років тому, коли ми в УЦОЯО вперше аналізувати результати масового ЗНО із цих предметів.

І говорив про це неодноразово на засіданнях колегії МОН, на прес-конференціях, у НАПН, у ЗМІ... Писав доповідні записки трьом міністрам освіти... Адже уже тоді було видно, що котимося в прірву.

Однак всі ойкали, жахалися, обурювалися, але жодних реальних дій управлінського штибу на загальнодержавному рівні вжито не було.

Натомість складність тестів із цих предметів щороку падала, пороговий бал скочувався до рівня порогу вгадування, а прийняття у 2021 році міністерством рішення, яке дозволяло на інженерні спеціальності у заклади вищої освіти не подавати результати ЗНО із математики, поставило остаточну крапку в цій історії.

Між іншим, ініціатори цього рішення й досі кермують вступною кампанією в МОН.

І тут не можу не згадати одну дуже показову історію. У 2014 році ми запропонували колегії МОН провести ЗНО з двох предметів, включаючи математику, за дворівневими тестами. Тести рівня «А» призначалися, як кажуть, для всіх, а тести рівня «Б» мали приймати університети, для яких достатньо високий рівень знання абітурієнтами математики був принципово важливим. Тобто тести рівня «Б» були складнішими.

Незважаючи на те, що запровадження двохрівневих тестів вимагало серйозних змін у логістиці та організації проведення ЗНО, нам це зробити вдалося. Однак, як виявилось, тести більш складного рівня не були потрібні університетам. Лише два чи три заклади вищої освіти у своїх правилах прийому зазначили вимогу подати результати таких тестів для вступу...

Тобто тенденція стала очевидною: абітурієнтські знання математики високого рівня нашим університетам не потрібні. Упевнений, що ця тенденція не змінилася й сьогодні.

У всякому випадку за останні десять років я не зустрічав у публічному інформаційному просторі офіційні заяви університетської професури, вчених рад, ректорів, що рівень математичної освіти українських абітурієнтів ніякий...

А самі університети були і є зацікавленими не у якості математичної підготовки (і не лише математичної) абітурієнтів, а лише у масі тих, хто хоче стати їхнім студентом. Бо це гарантувало отримання та марне витрачання солідних бюджетних коштів й, відповідно, процвітання університетів.

Більше того, візьму на себе сміливість заявити, що якби не результати міжнародних порівняльних досліджень якості освіти, про цю проблему в Україні взагалі б не вели мови. Дарма що якість математичної освіти для дуже багатьох країн є їхньою стратегічною перевагою та запорукою конкурентоспроможності у світі.

Підтвердженням цьому є порівняння результатів міжнародних порівняльних досліджень якості освіти країн, учні яких показали найкращі результати у вивчення математики, та рівнем ВВП у цих країнах...

В Україні фактично замість реальних інвестицій у вивчення математики, фізики та хімії в системі загальної середньої освіти, вирішили піти ефектним, однак малоефективним шляхом – запровадити обов'язкове тестування з математики під час НМТ.

Що з того вийшло, вже всі, здається, побачили. А якщо ще вникнути у зміст

того тесту, то взагалі картина стає надто сумною. Навіть якщо не порівнювати його із китайським тестом Гаокао або корейським тестом Сунин...

Та для чого нам корейські чи китайські тести? На думку справжніх і дуже досвідчених учителів середніх шкіл завдання з математики із радянських підручників зможе розв'язати лише кожен двадцятий теперішній абітурієнт. І ми сподіваємося, що обов'язковість тесту з математики цю ситуацію змінить?

Не будьмо смішними та наївними. Ситуацію з вивченням математики в середній освіті України можна змінити лише за трьох умов: якщо учні будуть мотивовані вивчати математику, якщо вчителі будуть мотивовані якісно навчати математики, якщо у освіті будуть належні умови та засоби вивчення математики.

Оці три «якщо» мають бути реалізовані шляхом здійснення цілого ряду термінових дій на загальнонаціональному рівні. Перелік таких дій, на мою думку, є чималим. Зважуся на те, щоб назвати десяток перших.

1. Потрібна національна програма поліпшення вивчення математики. Знаю, що такі програми були, навіть рік математики оголошувався. Я про програму, у якій будуть передбачені конкретні бюджетні інвестиції у цю справу, критерії її виконання та виконавці. Навіть у тяжкі воєнні роки про це потрібно думати. І не лише загальними фразами.

2. Потрібні новий держстандарт, нові програми, новий зміст вивчення математики. Його мають зробити справжні фанати математики, а не методисти з математики укупі з чиновниками.

3. Потрібний глибокий аналіз сучасної практики вивчення і навчання математики в системі загальної середньої освіти. Із врахуванням національного досвіду. Із орієнтацією на зарубіжний досвід тих країн, учні з яких показують найкращі результати у міжнародних порівняльних дослідженнях. Потрібно суспільству сказати правду, чому ми плетемося у хвості.

4. Потрібні нові якісні підручники, методики, базовані на ШІ, обладнання, програмне забезпечення, посібники.

5. Потрібна обов'язкова ДПА з математики на етапі завершення початкової, базової та повної загальної середньої освіти.

6. Потрібно змінити систему організації вивчення математики. І найперше – формування математичних компетенцій. Із дошкільного віку. Під час вивчення всіх шкільних предметів. Математика – це не лише цифри і сумні типові завдання, теореми і правила. Математика – це інше. Що повинні зрозуміти навіть викладачі мистецьких дисциплін.

7. Потрібно залучати до викладання математики людей, для яких ця наука – їхнє життя. І тут не обійтися без особливих умов зарахування таких людей на роботу в заклади освіти, запровадження адекватної оплати їхньої праці. Навіть, якщо це буде індивідуальне навчання двох-трьох учнів. Потрібний перехід до сучасних систем оцінювання роботи вчителів. Потрібна академічна свобода для педагогів із заборонаю будь-якого адміністративного втручання в освітній процес.

8. Потрібно відновлювати чи не руйнувати мережу спеціалізованих закладів із поглибленою математичною підготовкою. У сільській місцевості – насамперед. На мою думку, це буде швидше і ефективніше, ніж гіпотетична профільна освіта. Навіть якщо в громаді є десять чи двадцять учнів, які можуть, хочуть і здатні вивчати математику поглиблено, то таким учням для того повинні бути створені всі умови. Як і для педагогів, котрі будуть відібрані для роботи з ними. До тих пір, поки таких учнів, образно кажучи, не почнемо «носити на руках», прогресу нам не бачити.

9. Потрібно відновити повноцінне різномірне ЗНО з математики, складність тестів з якого поступово виводити на світовий рівень. Про обов'язковість тестування з математики для всіх абітурієнтів – забути. Як і про практику прийому на програми вищої освіти, для здобуття яких потрібна математика, без ЗНО із математики, Потрібні преференції закладам вищої освіти за приймання до університетів абітурієнтів, які склали ЗНО з математики вищого рівня.

10. Потрібні стимулювання та чиновницька підтримка громадських ініціатив, спрямованих

на поліпшення вивчення математики в системі загальної середньої освіти...

Перелік можна і потрібно продовжувати (<https://osvita.ua/blogs/92598/>). – 2024. – 22.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Марія Очеретяна, Центр спільних дій

Держава вирішила підтримати українську книгу. Але це не точно

З другої спроби держава вирішила підтримати українську книгу – у червні президент підписав відповідний закон. Цікавий факт: два роки тому нардепи вже ухвалювали аналогічний закон, однак він так і не запрацював.

Новий закон запроваджує два основних нововведення. Перше – допомога книгарням з орендою. Книгарні зможуть отримати субсидію на відшкодування оренди, однак із кількома умовами. По-перше, субсидія не може бути більшою, ніж вартість 20% книг, які книгарня продала. По-друге, держава встановить граничний розмір відшкодування. Щоб ця норма запрацювала, Кабмін має ухвалити постанову, у якій він визначить порядок надання коштів.

Друге нововведення – сертифікати на купівлю книг. Схема нам вже добре знайома. Ви, ймовірно, пам'ятаєте так звану «вакцинаційну» тисячу – виплату, яку під час пандемії коронавірусу можна було отримати через Дію. А гроші з неї – витратити лише на культурні послуги (сходити на виставу чи купити книгу). Видавці зізнаються, що це рішення допомогло їм тоді втриматися на плаву.

Так от, норма, яку запровадили законом про підтримку книговидавництва, дуже схожа. Отримати сертифікат з 1 липня можна українцям, які досягли 18-річного віку після 1 січня 2024 року. Принаймні, так обіцяє закон. Але нам не вдалося знайти інформацію про те, чи запрацювала вже ця норма. Якщо ви знаєте більше – дайте знати.

Так от, сертифікат на 908 гривень потрібно буде використати впродовж одного року. Витратити його можна лише на книжки від

українських видавництв українською мовою. Також сертифікати даватимуть одному з батьків новонародженої дитини, але це вже після завершення воєнного стану.

А тепер повернімося до епопеї з попереднім законом про підтримку українських книг. Його ухвалили у червні 2022 року, однак грошей на реалізацію не виділили. Громадські діячі та письменники навіть підписали спільну заяву, у якій стверджували, що невиконання закону загрожує нацбезпеці. Вони додали, що на виконання закону потрібно виділити не так багато коштів – значно менш як 1% всіх видатків з держбюджету.

Директорка Українського інституту книги Юлія Козловець каже, що цього разу гроші вже виділили. Йдеться про 370 мільйонів гривень – не така вже й велика сума в межах

держбюджету, але дуже вагома підтримка для видавців. За словами Козловець, так вони зможуть додатково надрукувати ще півтора-два мільйони примірників.

Хтось може запитати, а чи не краще задонатити цю суму на якийсь військовий збір. Річ у тому, що на зброю ми можемо витратити лише ту частину держбюджету, яку держава сама заробила. А от кошти від міжнародних партнерів вже спрямовуються на пенсії, школи і, звісно, культуру.

Рішення дуже правильне і важливе, адже зараз нашим видавцям дуже потрібна підтримка. Куди б не приходили росіяни, на окупованих територіях вони знищують українські книги та забороняють українську мову (https://censor.net/ua/blogs/3501117/derjava_virshila_pdtrimati_ukransku_knigu). – 2024. – 23.07).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 14 (278) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактори:

А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерна верстка:

Н. Крапіва

Підп. до друку 26.07.2024

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,42.

Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.